

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 14 (2290) Год XLV

Беласток 2 красавіка 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Паліцац нас

Колькі нас, карэнных беларусаў, жыве ў Польшчы? Адназначнага адказу на гэтае пытанне няма. На старонках „Нівы” і іншых выданняў ставілася яно не раз і розныя былі адказы. Найбольшыя аптымiсты заяўлялі, што нас паўмільёна, найчасцей, аднак, гаварылася пра 300 тысяч. Міністэрства ўнутраных спраў ацэньвае колькасць беларусаў на 180 тысяч. У святле апошніх сацыялагічных апытанняў некаторыя даследчыкі схіляюцца да лічбы 40 тысяч нацыянальна свядомых беларусаў на Беласточчыне, паколькі кожны чацвёрты праваслаўны (з агульнага ліку 160 тысяч) палічыў сябе членам гэтай нацыянальнай супольнасці.

Разнабой у названні лічбы беларусаў бярэцца з таго, што ў пасляваеннай Польшчы падчас усеагульных перапісаў насельніцтва ніхто не пытаў пра нацыянальнасць. Аднак перапіс, які адбудзецца ў наступным годзе запойніць гэты прабел. Першы сёлетні Збор законаў (Dziennik Ustaw RP) апублікаваў закон аб нацыянальным усеагульным перапісе насельніцтва і кватэр, які будзе праводзіцца ад 22 мая да 9 чэрвеня 2001 года. У названым выданні публікуецца таксама фармуляр апытальніка, з якім ва ўсе кватэры заглянуць перапісныя рахункаводы. Будуць яны патрабаваць дакладных, вычарпальных і згодных з праўдай адказаў на шматлікія пытанні. Запытаюцца таксама пра нацыянальнасць (пункт 33: „да якой нацыянальнасці залічваеце сябе? [не блытаць з дзяржаўнай прыналежнасцю, інакш грамадзянствам]”) і мову (пункт 34: „на якой мове найчасцей размаўляеце дома?”).

Здавалася б, трэба толькі радавацца, што ўрэшце паліцац нас, што будзем ведаць колькасць беларусаў і іншых нацыянальных меншасцей у краіне. Аднак, мяркуючы па стане нацыянальнай свядомасці нашага народу, можа атрымацца ажыятаж і тады акажацца, што нас амаль зусім няма. Нашы людзі, навучаныя прыкрым вопытам, часта хаваюцца са сваёй іншасцю, не хочуць самавызначацца паводле нацыянальнага крытэрыю, называючы сябе тутэйшымі, праваслаўнымі, рускімі ці славянамі. У перапісным фармуляры выразна пытаюць пра нацыянальнасць і тады трэба будзе назваць сябе палякам, беларусам ці іншым этнонімам.

Перапіс праводзіцца Галоўнай статыстычнай установай, а ўсе сабраныя даныя падлягаюць строгай ахове. Таксама асобы, якія рыхтуюць і праводзяць перапіс, абавязаны да безумоўнага стрымання статыстычнай тайны. Як тады пераканаць людзей, каб шчыра і без боязі прызнаваліся да сваёй нацыянальнасці?

Вігаль ЛУБА

Фота Уладзіслава ЗАВАДСКАГА

Падарожжа ў аджытую будучыню

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Задумалася мне наведваць Плотычы. Калісь, едучы з Бельска ў Беласток, праязджаў я праз тую вёску пэкаэсаўскім аўтобусам, але сёння ў распісанні аўтобусных курсаў няма ўжо такога маршруту. Давялося пакарыстацца поездам; магчыма, што і гэты від транспарту, дзякуючы імкненню нашай дзяржавы ў еўрасаюзны прагрэс, неўзабаве счэзне з паверхні нашай часткі Беласточчыны, зямелькі роднае. І тады з Беластока ў Плотычы давядзецца хадзіць пяшком, так як у паншчынную эпоху; я тут маю на ўвазе не тых герояў, што ірвуцца да піва „Lech” ці іншых удзельнікаў *muścigi szczurów*, але тых, якім трэба дабірацца да нейкага лекара. І таму сеў я на поезд, каб яшчэ ўхапіць нагоду на тое сентыментальнае падарожжа, якое ўжо неўзабаве, магчыма, будзем згадваць так, як згадваюцца незваротныя маладыя гады. Поезд з Беластока ў Бельск едзе з належнай ветэрану нашага транспарту павагай і ўжо мае бірытмы сталі засвойваць той чарапашы тэмп, а я сам ахутвацца ў інтраверсійны закон. Ажно на прыпынку Беласток-Стадыён бачу, што ў маё купэ кіруецца Васіль Петручук. І так пашчаслівілася мне крыху пагаварыць. Письменнік ехаў на аўтарскую сустрэчу ў Дубічы-Царкоўныя, а гутарылі мы пра нашу Беласточчыну, зямельку родную, у тым ліку і пра абязлюдзенне яе вёсак. І недзе пад канец ужо нашай размовы я заўважыў, што ў будучыні плаціну з Бандароў можна будзе перанесці ў Страблю, а межы Белаежскага нацыянальнага парку расшырыць на ўсю паўднёва-ўсходнюю Беласточчыну.

Спадар Петручук запрашаў мяне ехаць разам з ім, але я аднак злез у Страблі з пезда і пакрочыў у раней намечаныя Плотычы. У Плотычах мае справы пайшлі даволі спраўна, бо зараз жа пры ўваходзе ў вёску з боку Страблі стаіць дом з солтысавай шылдай. Солтысам тут вельмі сімпатычная жанчына Вольга Іванюк; распытаў я ў яе пра актуальныя вясковыя справы.

Плотычы — вёска немалая, пражывае тут каля 250 чалавек, галоўным чынам старэйшых. Дашкольнікаў ужо ў вёсцы няма, а ў школу ў Храбалы даязджае пяцёра дзяцей. Апошняе тыпова вясковае вяселле згулялі тут нейкія дзесяць гадоў таму. Адбываліся тут вяселлі і пазней, але маладыя пасля вясельнай гасціны выязджалі ў свае гарады. Нашчадкі ўраджэнцаў Плотыч прыязджаюць на радзіму сваіх бацькоў не толькі на вясельныя гасціны, спраўляюць яны таксама тут і свае „васемнаццаткі”. Найбольш ураджэнцаў Плотыч выехала ў Беласток, менш у Бельск, а шэсць чалавек выехала нават у ЗША і Нямеччыну. Незамужніх дзевак тут няма, затое ёсць сем кавалераў.

Зямля ў Плотычах не ляжыць аблогам — абрабляюць галоўным чынам бацькі, якія перапісалі яе на сваіх гарадскіх дзяцей. На працу ў гарады ніхто з Плотыч не даязджае, а тыповых земляробаў будзе ў вёсцы больш за дзесяць. Толькі адзін земляроб дабраў сорак гектараў, а апошнія гаспадары на сваім. Тыя, што жывуць з зямлі, не рашаюцца на сельскагаспадарчую спецыялізацыю; трымаюць па некалькі кароў і свінаматак. Малако возяць

[працяг 3]

Ставім на экалогію

У гэтым годзе прадбачваецца мадэрнізацыя абсталявання, якое кіруе пастаўкай вады, што дазволіць яшчэ больш абмежаваць колькасць металаў у вадзе і панізіць расходы электрычнай энергіі. Вядзецца замена старых труб на новыя. Сетка водаправодаў у Гайнаўцы састаўляе 56 кіламетраў.

[ахова асяроддзя 3]

Яшчэ пра У. Ігнатоўскага

У. Ігнатоўскі 60 гадоў быў замоўчаны ў гістарычнай навуцы. Сумняваюся, ці яго імем сёння называецца хоць адна школа (не кажучы пра Беларускаю акадэмію навук), ці вуліца ў беларускіх гарадах. Шкада, што ў сённяшніх структурах улады ў Беларусі няма адважных, якія ўзяліся б за беларусізацыю.

[дапаўненне 4]

Першы мой жывы паэт

Віктар Швед быў першым жывым паэтам, якога я ўбачыла. На маё здзіўленне і захопленне — быў ён не на партрэце ў падручніку, а жывы стаяў перад маім класам і чытаў вясёлыя і сур’ёзныя вершы.

[робілейнае 5]

Спраўны іначай

Андрэй Красоўскі прымае таксама ўдзел у розных турнірах і пабывае на лагерах, дзе сустракаецца з маладымі інвалідамі. Пабываў у Беларусі, Украіне, адпачываў на моры. У дзяцінстве дзеля рэабілітацыі выязджаў у Швецыю. Летам любіць выязджаць на вёску.

[самаадданасць 8]

...У Бога, у чалавека, у родную зямлю

Беларускую мову я вывучаў у Пачатковай школе ў Чыжах, пасля — два гады ў Гайнаўскім беларускім ліцэі, яшчэ пазней — у духоўнай семінарыі ў Варшаве. Пасля, калі ўжо быў я пробашчам у Арнэце на Мазурах, у Тарнаградзе ў Білгарайскім павеце, адзінай сувяззю з роднымі куткамі была „Ніва”, якую мне адкладалі ў кіёску.

[інтэрв’ю з а. Рыгорам Місіюком 9]

Дадому загнаў голод

У 1921 г. Марцін Стральчук вярнуўся ў Крывую з жонкай і пецярымі дзяцьмі. Адна дачка памерла ад тыфу ў Расіі, другую, хворую, аставілі ў манастыры. Трэцяя выйшла замуж за матроса з Севастопалю. У Расіі засталіся тры сыны.

[бежанства 10]

Беларусь — беларусы

„Бацькаўшчына”: 10 гадоў дзейнасці

Што далей?

У плане дзейнасці нашай арганізацыі на 2000 год ёсць адзін лаканічны і сціплы радок: „Святкаванне 10-годдзя МГА ЗБС „Бацькаўшчына”. Так што для нас 2000 год — яшчэ і год „Бацькаўшчыны”.

Ды найменш нас абыходзіць само святкаванне, якое мае быць значнай, але сціплай падзеяй. Важна іншае — „Бацькаўшчына” жыве, „Бацькаўшчына” ўжо мае сваю гісторыю, „Бацькаўшчына” з надзеяй глядзіць у будучыню і шырока разгортвае сваю дзейнасць. Пра гэта сведчыць і вышэйзгаданы план.

Адзін з самых змястоўных і працаёмных раздзелаў плана —

Культурна-асветная дзейнасць

Ужо пачаў працаваць Аргкамітэт па правядзенні 4-ай канферэнцыі „Культура і адукацыя беларускага замежжа”. На гэты раз яна адбудзецца ў Мінску і праводзіцца будзе сумесна з Нацыянальным навуковым цэнтрам імя Ф. Скарыны.

Сакавік — ліпень 2000 года пазначаны ў плане як тэрмін падрыхтоўкі юбілейнага свята тысячагадовай памяці Беларусі. Плануецца правядзенне навукова-практычнай канферэнцыі „Гістарычны шлях беларускай нацыі і дзяржаўнасці”; ужо распрацоўваюцца ўмовы конкурсу сярод школьнікаў і студэнтаў на лепшы літаратурны твор, лепшы малюнак, прывесчаны гісторыі Беларусі.

Прадугледжваюцца мерапрыемствы па аказанні дапамогі ў арганізацыі дзейнасці музеяў, бібліятэкам, архівам ды іншым культурна-асветным установам дыяспары. Зрэшты, такая дапамога аказвалася заўсёды. Каб яна стала больш канкрэтнай і актуальнай, прынесла больш карысці, — звяртайцеся з усімі прапановамі, запытаннімі, просьбамі ў „Бацькаўшчыну”.

Арганізацыйная дзейнасць

МГА ЗБС „Бацькаўшчына” плануе на верасень правесці нараду старшын суполак дыяспары, рэгіянальных арганізацый. Прадугледжваецца не толькі аказанне практычнай дапамогі суполкам у іх дзейнасці, але і ў працы па

стварэнні новых беларускіх суполак у замежжы.

Ужо распрацаваны і зацверджаны адпаведнымі інстанцыямі змяненні і дапаўненні ў Статут МГА ЗБС „Бацькаўшчына”, што датычыцца гуманітарнай, адукацыйнай дзейнасці, аздаравлення дзяцей. Калі раней усё гэта праводзілася спарадычна, то цяпер мы маем намер і гуманітарную дапамогу, і аздаравлення дзяцей, і асветную дзейнасць весці на трывалай прававой аснове і больш мэтанакіравана.

Каб дзейнасць МГА ЗБС „Бацькаўшчына” дала добры плён, мы разлічваем на трывалае супрацоўніцтва з пасольствамі і прадстаўніцтвамі замежных краін у Беларусі па сумесных культурных праграмах, з грамадскімі арганізацыямі ў сумеснай дзейнасці, скіраванай на вырашэнне праблемаў беларускай дыяспары, нацыянальнае адраджэнне, дзяржаўнае будаўніцтва і з канфесійнымі арганізацыямі ў Беларусі і замежжы.

Апошняе, між іншым, прадугледжвае такія важныя акцыі, як удзел у стварэнні міжнароднага культурна-духоўна-асветнага цэнтра „Святое поле” (Баранавіцкі раён), як збор сродкаў на аднаўленне Баркалабаўскага манастыра (Магілёўская вобласць). Распрацаваны план супрацоўніцтва сумесна з МДГА „Крыж св. Еўфрасіні Полацкай”.

Выдавецкая дзейнасць

У планах „Бацькаўшчыны” яна цесна пераплятаецца з эканамічна-гаспадарчай дзейнасцю. Гэта зразумела, — каб нешта надрукаваць, выдаць, патрэбны грошы. Пакуль ідзе падрыхтоўка да друку кнігі пра Другі з’езд беларусаў свету і 3-ю канферэнцыю па культуры і адукацыі беларускага замежжа.

Пра тое, што робіцца на нашай дзялянцы, як выконваецца намечанае, якія цяжкасці і новыя праблемы будуць узнікаць перад нашай арганізацыяй, мы будзем інфармаваць суполкі беларусаў у замежжы праз свой бюлетэнь „Весткі з Бацькаўшчыны”, а таксама праз СМІ як у Беларусі, так і ў замежжы.

Генрых МАЦКЕВІЧ — сябра Управы МГА ЗБС „Бацькаўшчына”

На форуме БС

Супольнае пасяджэнне старшын беларускіх арганізацый-членаў Беларускага саюза і яго Управы адбылося ў Беластоку 22 сакавіка г.г. Першым пытаннем, якое разглядаў гэты форум былі датацыі на дзейнасць беларускіх арганізацый. Сабраныя адмоўна паставіліся да рашэння Сейміка Падляшскага ваяводства наконт нефінансавання ім беларускай культуры. Лідэры беларускіх арганізацый лічаць, што беларускія культурныя мерапрыемствы маюць неаспрэчнае права карыстацца ваяводскім бюджэтам. Затым аб беларускіх справах у працы Рады горада Беластока праінфармаваў радны Пятро Крук. У адрозненні ад ваяводства, у гарадскім бюджэце знайшліся невялікія сумы на падтрымку культурнай і выдавецкай дзейнасці беларускіх суполак.

Пасяджэнне адбылася напярэдадні нацыянальнага свята — 25 Сакаві-

ка. У сувязі з тым удзельнікі сходу атрымалі інфармацыю аб планаваных святкаваннях, прымеркаваных да 82-й гадавіны абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі, між іншым, у Беластоку, Гайнаўцы, Гданьску.

У далейшай частцы пасяджэння былі выбраны прадстаўнікі ад Беларускага саюза ў польска-беларускую асветную камісію пры Міністэрстве нацыянальнай адукацыі — стала ім д-р Галена Глагоўская. Затым было прынята рашэнне аб выданні сёлета інфармацыйнага бюлетэню пра беларускія арганізацыі, а таксама абмяркоўвалася тактыка і стратэгія беларускіх суполак на найбліжэйшыя гады. Удзельнікі пасяджэння многа ўвагі адвялі маючаму адбыццю ў наступным годзе ўсеагульнаму перапісу насельніцтва, у ходзе якога будзе ставіцца пытанне пра нацыянальнасць і мову (болей — на стар. 1). (в.л)

Момант праўды настане ў Сіднеі

Менш паўгода астаецца да пачатку XXVII Алімпійскіх гульняў у Сіднеі. Падрыхтоўка беларускіх алімпійцаў да галоўнага старту чатырохгоддзя была галоўным пытаннем пасяджэння выканкама Нацыянальнага Алімпійскага камітэта, якому старшыняваў кіраўнік краіны і НАК Аляксандр Лукашэнка.

Ён быў стрыманы ў ацэнках і каментарыях, уважліва слухаў выступаючых, прымаў канструктыўныя рашэнні. Усё гэта выглядала на здзіў дэмакратычна. Аднак тлумачэнне гэтаму даў сам Лукашэнка, які папярэдзіў, што калі ў Сіднеі рэзультату не будзе, „вы ўсе акуратна збіраеце рэчы і шукаеце сабе іншую работу. Я гультаёў цяпець не буду”. Прэзідэнт падкрэсліў, што цяпер увага ўсіх — ад прэм’ер-міністра да радавых чыноўнікаў — павінна быць накіравана на вялікі спорт. „Мы павінны паказаць, што наша краіна ўмее і можа!”

Нагадаем, што яшчэ на Алімпійскім сходзе 24 снежня 1999 г. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліваў: „Спорт — гэта вялікая палітыка”. Таму поўнасцю абгрунтаваны і размеры прэмій, прызначаных дзяржавай для будучых алімпійскіх прызёраў: 60 тысяч долараў ЗША для чэмпіёнаў Алімпіяды, 40 тыс. — для срэбных медалістаў і 20 тыс. — для бронзавых. (...) Беларускія героі спорту набудуць яшчэ права на атрыманне кватэр у Алімпійскім жылым комплексе. (...)

На сённяшні дзень беларускія атлеты заваявалі 148 алімпійскіх ліцэнзій у 20 відах спорту. Але алімпійскі адбор яшчэ не закончаны. Як спадзяюцца кіраўнікі Міністэрства спорту, агульны лік ліцэнзій складзе 186-190. Аднак гэта не абазначае, што іх уладальнікі з’яўляюцца прэтэндэнтамі на алімпійскія медалі. Яркі прыклад — лёгкая атлетыка: 49 ліцэнзій, а медалёў на чэмпіянаце свету ніводнага. Падобная сітуацыя і ў некаторых іншых відах.

Цяпер ніхто не адважыцца назваць дакладны лік спартсменаў, якія адправяцца ў Сіднеі. Але лічбы маюць тэндэнцыю да змяншэння. Восенню і нават у студзені гаварылася пра 170, цяпер называюць 150-160.

Гэта многа ці мала? У Атланце ў 1996 г. Беларусь прадстаўлялі каля

160 атлетаў. Медалёў заваявалі 15: 1 залаты, 6 срэбных і 8 бронзавых. Аднак больш паловы выступаючых на Алімпіядзе беларусаў не сумелі пераадолець бар’ер першага этапу спаборніцтваў. А менавіта тады большасць састаўлялі вопытныя майстры, падрыхтаваныя на саюзных базах у зборных СССР. А і фінансаванне было лепшае. Таму цяпер нават лічба 150 не адпавядае сённяшнім рэаліям.

Трэба памятаць, што прабыванне спартсменаў на Алімпійскіх гульнях аплачваюць арганізатары, а большую частку транспартных расходаў бярэ на сябе Міжнародны Алімпійскі камітэт. Беларускаму НАК прыйдзеца даплаціць адносна невялікую суму (каля 100 дол. на чалавека). Аднак галоўныя расходы не гэтыя, а тыя, якія неабходна затраціць на падрыхтоўку да Алімпіяды: на трэніровачныя зборы дома і за граніцай, у гарах (сваіх, на жаль, няма), на ўдзел у міжнародных спаборніцтвах, без якіх давесці спартсменаў да баявой гатоўнасці да рашаючых змаганняў немагчыма. Яшчэ адзін поўнасцю істотны пункт расходаў — фармакалогія і спартыўная медыцына, адзін з галоўных чыннікаў поспеху.

У мінулым годзе, як заявіў міністр спорту і турызму Аляксандр Грыгораў, на гэтыя мэты было патрачана 2 млн. дол. Сума, проста кажучы, недастатковая. Таму лёгка тлумачацца правалы на чэмпіянатах свету і Еўропы ў мінулым годзе ў дысцыплінах, якія раней былі ў нас прыярытэтнымі.

Агульная сума затрат мела скласці 10 млн. дол., потым паявіліся распылістыя 8-10 млн. дол., цяпер не гавораць і аб гэтым. Між тым на карту пастаўлены спартыўны прэстыж краіны. Зусім не абавязкова траціць тое, што было зроблена і накоплены некалькімі пакаленнямі беларускіх атлетаў і трэнераў. Таму, на наш погляд, найбольш аптымальны прынцып „лепш менш, але лепш!” Значыць, ужо цяпер трэба вызначыць 120-130 алімпійцаў, здольных змагацца за алімпійскія медалі і месца ў фінальных васьмёрках, і стварыць ім у астаўшымся паўгоддзі аптымальныя ўмовы падрыхтоўкі. (...)

Барыс ТАСМАН

*Белорусская деловая газета,
№ 739, 24.03.2000 г.*

Першакрасавіцкі жарт з зарплатамі

Набліжаецца 1 красавіка — да гэтага тэрміну ўрад, згодна распараджэнню прэзідэнта, павінен пагасіць задоўжанасць па зарплате. Аднак пастаўленая задача аказваецца невыканальнай. Таму дата канчатковага разліку была выбрана добра: абяцанне разлічыцца па зарплате будзе выглядаць як першакрасавіцкі жарт.

Як ужо паведамлялася, задоўжанасць па стане на 29 лютага г.г. састаўляе больш дзесятай часткі ад фонду зароботнай платы. Найбольш смутная сітуацыя наглядаецца ў сельскай гаспадарцы. Прадпрыемствы сельскагаспадарчага сектара маюць задоўжанасць перад супрацоўнікамі у 43% ад фонду зароботнай платы — гэта сярэдня лічба. Сітуацыя ў калгасах зусім катастрафічная: паводле даных на 29 лютага г.г. даўгі па зарплате састаўляюць 73% ад фонду зароботнай платы. Зрэшты, як паведаміў прадстаўнік эканамічнага аддзела Федэрацыі прафсаюзаў Іван Гурскі, у апошнія некалькі месяцаў катастрафічная сітуацыя з зарплатамі калгаснікаў ужо стала нормай. У кастрычніку мінулага го-

да задоўжанасць састаўляла 75% ад фонду зарплат, а ў канцы года падымалася да 78%.

Праблема задоўжанасці па зарплате асабліва актыўна абмяркоўвалася летам мінулага года, калі людзям не выплацілі рэкордную суму — 10,8% ад фонду зароботнай платы. Урад не раз даваў заявы і прымаў рашэнні „дзеля выпраўлення...”. З цягам часу тэма сыхадзіла на другі план, а праблема заставалася нявырашанай — задоўжанасць знізілася, але не намнога: у кастрычніку 1999 г. яна састаўляла 9,9%, у лістападзе — 9%. Паводле слоў спадара Гурскага, Федэрацыя пастаянна звяртаецца да ўрада, прабуючы вырашыць праблему з задоўжанасцю па зарплатах. Аднак Іван Гурскі лічыць: „З зарплатамі нічога не атрымаецца, пакуль не будзе зменена дзяржаўная палітыка ў адносінах да сельскай гаспадаркі. У першую чаргу неабходны іншы падыход да фарміравання цэн на сельскагаспадарчую прадукцыю”.

Вольга ТАМАШЭўСКАЯ

*Белорусская деловая газета,
№ 739, 24.03.2000 г.*

Ставім на экалогію

— Наша прадпрыемства вядзе спрыяльную для акружаючага асяроддзя дзейнасць. Ставім на экалагічныя распрацоўкі і калі пастаўляем для горада чыстую ваду, ачышчаную таксама выпускаем з ачышчальні сцёкаў, — кажа старшыня Управы Прадпрыемства водаправодаў і каналізацыі ў Гайнаўцы Юрый Алексяюк. Наша вада без хлору, з невялікай колькасцю жалеза і марганцу, поўнаасцю адпавядае польскім нормам.

Вада для Гайнаўкі бярэцца з шасці артэзіянскіх калодзежаў, з паласы распаложанай сто пяцьдзесят метраў ніжэй паверхнасці зямлі. Спецыяльныя помпы перамяшчаюць яе на фільтры, дзе ў сутыкненні з паветрам абмяжоўваецца ў ёй колькасць жалеза і іншых металаў. Калодзежы распаложаны на лузе, у напрамку вёскі Ліпіны. Звычайна гораду трэба тры тысячы кубаметраў вады ў суткі. Прадпрыемства атрымала дазвол здабываць да пяці тысяч у суткі.

У гэтым годзе прадбачаецца мадэрнізацыя абсталявання, якое кіруе пастаўкай вады, што дазволіць яшчэ больш абмежаваць колькасць металаў у вадзе і панізіць расходы электрычнай энергіі. Усім працэсамі будзе ўпраў-

ляць камп'ютэр, што павінна абмежаваць колькасць аварый. Вядзецца замена старых труб на новыя, пракладаюцца новыя водаправодныя сцёжкі для пастаўкі вады ў час аварый. Сетка водаправодаў у Гайнаўцы састаўляе даўжыню 56 кіламетраў і практычна ўсе жыхары могуць да ёй падключацца.

— Самаўрадам суседніх гмін прапануем абслугу і мадэрнізацыю іх водаправоднай сеткі. Ужо зараз можна ў нас даследаваць ваду з іншых гмін, — заяўляе старшыня Юрый Алексяюк. — У Гайнаўцы працуе біялагічная ачышчальня сцёкаў. Знаёмім з экалагічнымі навінкамі моладзь. Прыходзяць да нас на экскурсіі вучні падставовых і сярэдніх школ, а на практыкі прыязджалі студэнты з Варшавы, Олыштына і Алецка. Плануем арганізаваць спатканні з прадстаўнікамі гмін на конт экалагічнай гаспадаркі вадой і сцёкамі. Некаторыя навінкі можна было б прымяняць на практыцы.

У біялагічнай ачышчальні сцёкаў галоўную працу выконваюць бактэрыі. У час працэсу ачышчання адкладваецца асадкі, — добрае ўгнаенне, якое раскідаем па траве вакол ачышчальні.

— Доследы асадкаў паказваюць,

За працай камп'ютэра, які кіруе працэсамі ачышчання, наглядаюць людзі.

што з'яўляюцца яны добрымі ўгнаеннямі для збожжавых культур. Угнаеннямі з ачышчальняў карыстаюцца жыхары вёсак з-пад Бельска-Падляскага і Лап, — гаворыць Юрый Алексяюк. — Паколькі ў Гайнаўцы мала прамысловых сцёкаў прапануем жыхарам Гайнаўшчыны, каб прыязджалі да нас і дармова бралі асадкі з нашай ачышчальні ў якасці ўгнаення. Асадкі кант-

раляваліся працаўнікамі Кафедры вады і сцёкаў Беластоцкага політэхнічнага інстытута, якія сцвердзілі, што могуць яны выкарыстоўвацца ў сельскай гаспадарцы. У нашых асадках у некалькі разоў больш фосфару і азоту, чым у звычайным гною, які гаспадары вывозяць на свае палі.

Аляксей МАРОВ
Фота аўтара

Падарожжа ў аджытую будучыню

[1 с працяг]

у Райск, усе, хто мае кароў, калейкаю. А рэністы, якіх тут спаровато, ужо нічога не маюць. У вёсцы многа трактароў, але ёсць і 7-8 коней. І самаходы спаровато мае, пераважна гарадскія дзеці вясковых бацькоў. І ўсе маладыя гаспадары таксама самаходы маюць, купленыя яшчэ пры камуне, бо цяпер купіць ім цяжка.

Аўтобус ПКСу з Бельска завітвае сюды два разы ў дзень — рана і вечарам. Тры разы ў дзень прыязджаюць у вёску перавозныя крамы: адна з хлебам, другая з рыбаю, трэцяя са снажыўкаю. І з яблыкамі. І саветы. Пры камуне ў вёсцы была гэсаўская крама, але ГС раскідаўся. Пасля адкрыў краму прыватнік, але абвознікі давялі яго да заняпаду. Жыхароў Плютыч прымае лекар у адлеглых на дзевяць кіламетраў Храбалах, але некаторыя пацісаліся і ў бліжэйшую (2 км) Страблю, якая ў суседняй Вышкаўскай гміне. Урач прымае два разы ў тыдзень і людзі на два тыдні раней запісваюцца да доктара.

Сесія ў Чаромсе

6 сакавіка 2000 года ў Чаромсе адбылася Х Сесія Рады гміны, на якой абмяркоўваўся гмінны бюджэт.

З праектам планавых даходаў і выдаткаў пазнаёміў прысутных воіт гміны Міхал Врублеўскі. Раней праект бюджэту абмяркоўваўся раднымі на пасяджэннях паасобных камісій.

Сёлетні бюджэт гміны на баку даходаў складае суму 4 899 929 зл., з чаго ў 39,25% фінансавыя сродкі ў гмінную касу паступяць з уласных даходаў, у 34,59% — з субвенцыі Міністэрства фінансаў і ў 26,16% — з дзяржаўных датацый, прызначаных на бягучыя задачы гміннага самаўрада.

На баку расходаў плануецца выдаткі на суму 5 154 929 зл., з чаго: на ўласныя выдаткі прызначаецца 66,6%, на інвестыцыі — 25,2% і на бягучыя задачы гміны 8,2%. Прамоўца адзначыў, што асноўны кошт інвестыцый у гэтым годзе, г.зн. 1 700 тыс. зл. прызначаецца на куплю маёмасці ЗДЗ з прызначэннем

будынка на гімназію. Радны Дар'юш Барташук прапанаваў, што лепш распачаць пабудову будынка гімназіі, чым выкідаць грошы на капітальны рамонт ці мадэрнізацыю старога будынка. Такой жа думкі былі радны Славамір Багроўскі і А. Жук. Паступіла прапанова з залы, каб на конт гэтай здзелкі выказаўся дырэктар школы.

Некаторыя радныя спрабавалі ўнесці папраўкі ў праект бюджэту. Эва Палькоўская, напрыклад, аргументавала, што прызначаныя сродкі на ахову здароўя (35 тыс. зл.) замалыя ў параўнанні з тымі, якія прызначаюцца для Пагранічнай стражы (101 тыс.) у рамках супрацоўніцтва. Славамір Багроўскі пажадаў, каб планаваным бюджэтам на спорт карысталіся толькі існуючыя каманды (футбольная і настольнага тэніса), выключаючы з гэтага новаарганізаваныя віды спорту.

Радны Ежы Шыкула заахвочваў Раду, каб не скупіла грошай на асвету, бо калі

юцца і грабяць, — паясніла мне спадарыня солтыс.

Пагутарыўшы, я развітаўся з жанчынамі і направиўся да яшчэ аднае, але яна акурат выбіралася ў Беласток да лекара, запрашаючы мяне другім разам. Рашыў я падацца ў Дэнскі. Раней спадарыня Іванюк сказала мне, што дарога ў напрамку Дэнскаў адходзіць ад плютыцкай вуліцы там, дзе буслінае гняздо; бусел пасяліўся на разыходных дарогах, быццам хацеў падацца недзе ў свет следам плютыцкіх дзяўчат, бо і каму ж, як не дзяўчатам насіць яму ягоныя „падаркі”. Пры дарозе ў напрамку Дэнскаў і будынак па гэсаўскай краме, і будынак па пункце скупкі малака, і пустуючы будынак сельгасгуртка...

Дарога ў напрамку Дэнскаў праходзіць праз лес. Лес той нестары, пасаджаны ўжо пры камуне, з'яўляецца свайго роду доказам таму, што менавіта згаданая грамадская фармацыя дала магчымасць нашым вяскоўцам выраіцца ў свет, а пакінутыя палеткі насадзіць лесам. У Дэнсках запісаў я яш-

не стане адпаведна адукаванай моладзі, дык не прыдадуцца грамадству ані новыя інвестыцыі, ані шыкарныя дарогі.

Адказваючы на інтэрпеляцыю раднага Барташука воіт заявіў: „Будынак ЗДЗ будаваўся з прызначэннем на патрэбы школы. Таму не прадбачаецца лішняя мадэрнізацыі. Каб мець гімназію, мы павінны забяспечыць перад усім адпаведнае памяшканне. Гэта самы лепшы выбар для Чаромхі”.

— Гэты бюджэт абмяркоўваўся ў паасобных камісіях і быў імі адобраны, таму не бачу патрэбы ўводзіць карэктур, — заявіў старшыня Праўлення ў адказ на інтэрпеляцыі радных.

У справе будынка ЗДЗ выказаўся дырэктар школы Мікалай Міхалюк:

— На патрэбы гімназіі неабходна мець пяць школьных залаў, каб у перспектыве памясціць 150 вучняў. І такія ў будынку ЗДЗ ёсць. Кожная з іх велічынёю сарака квадратных метраў. Не трэба баяцца, што санэпідэманстанцыя будзе мець засцярогі. У наступным годзе, — працягваў дырэктар Міхалюк, — арганізуем камп'ютэрную і гімнастычную залы.

чэ адны ўспаміны і калі ўжо направиўся пакінуць вёску, прыехаў акурат школьны аўтобус; прывёз ён у Дэнскі трое дзяцей. Калі я зраўняўся з аўтобусам, шафёр адкрыў дзверы і жэстам спытаў, ці мне будзе па дарозе з ім.

— До шось, — назваў я сваю мэта.

— Siada, czego będzie drepta! — запрасіў мяне шафёр.

* * *

У нейкай будучыні, пры ўмове, што сённяшнія школьнікі не пакінуць Плютыч, будзе там пражываць пяць жыхароў. Калі ў Бельскай гміне такіх вёсак, як Плютычы, пяцьдзесят (а гэта хіба празмернасць), дык у той жа будучыні ва ўсёй гміне будзе 250 жыхароў — толькі, колькі цяпер у Плютычах, а ў школу з усёй гміны будзе даязджаць пяцёра дзяцей. А ў далейшай будучыні, калі школьнікі не пакінуць Бельскай гміны...

А я ж яшчэ ў поездзе сказаў быў Васілю Петручуку, што ў будучыні плаціну з Бандароў можна будзе перанесці ў Страблю, а межы Белавежскага нацыянальнага парку расшырыць на ўсю паўднёва-ўсходнюю Беластоцчыну. Лес ужо дзе-нідзе насаджаны...

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Пасля дыскусіі адбылося галасаванне. Праект бюджэту быў адобраны аднагалосна. У заявах і прапановах разглядаліся справы рамонту дарог, вулічнага асвятлення як і прыняцця пастановы на конт пашырэння Белавежскага парку. У апошняй справе быў прыняты зварот да грамадства з заклікам ставіць подпісы супраць рашэння цэнтральных улад.

У час дыскусіі не абышлося без палемікі паміж воітам і радным А. Жуком у справе падаткаў. Кіраўнік гміннай управы не дахоп фінансавых сродкаў у сёлетнім бюджэце тлумачыў змяншэннем даходаў з падаткаў, што сталася па прычыне нязгоды радных на павышэнне ставак. Радны А. Жук, адхіляючы заклік, заявіў, што датацыі і субвенцыі нічоў не зменшыліся, а павышэнне і так высокіх ставак падатку ад маёмасці панізіла б і так скромны дамажны бюджэт пенсіянераў.

У заканчэнні ўзяў голас дырэктар Камунальнай гаспадаркі Анатоль Анішчук, які заявіў, што ўсе гравейкі будучы праўлены, калі падсохнуць дарогі.

Уладзімір СІДАРУК

Яшчэ пра Усевалада Ігнатоўскага

Самагубства ў лютым 1931 г. Усевалада Ігнатоўскага стала для Яўгена Мірановіча прычынай для разважанняў аб яго ролі ў беларускім нацыянальным жыцці пачатку XX ст. Аўтар артыкула паставіў сабе заданне вызначыць гэтую ролю, бо быццам бы „ў Беларусі не было спрыяльных умоў дзеля гэтага. У гістарычных навуках пакутуе ўсё яшчэ савецкі, не беларускі, пункт гледжання на нядаўнюю мінуўшчыну!” Я. Мірановіч ставіць даследчыкам заклід — недахоп „сучаснай інтэрпрэтацыі з улікам паслядоўнасцей яго палітычнай і навуковай дзейнасці”. Здаецца мне гэта крыху рызыкаўным і радыкальным сцвярджаннем. Якраз у Беларусі пасля 1990 г. асоба У. Ігнатоўскага, як аднаму з першых, было вернута належнае імя. Нагодай для вызначэння яго пазіцыі ў гісторыі Беларусі была 110-я гадавіна з дня нараджэння і 60-я — з дня смерці, якія адзначаліся ў 1991 г. Аўтарка гэтых слоў у „Ніве” (н-р 24, ад 16.06.1991 г., с. 5) пісала, кім быў У. Ігнатоўскі, звяртаючы ўвагу, што нарадзіўся ён у Такарах. Падобна ў Беларусі. Здаецца мне, што грунтоўна быў ён прадстаўлены як гісторык, палітычны і грамадскі дзеяч на навуковых чытаннях, прысвечаных гэтым жа ўгодкам, матэрыялы з якіх былі выдадзены ў Мінску ў 1993 г. у кнізе „Акадэмік У. М. Ігнатоўскі”. У 1993 г. выйшла таксама кніжка Анатоля Мяснікова „Нацдэмы” — адным з трох прадстаўленых аўтарам персанажай ёсць У. Ігнатоўскі. Былі асобныя артыкулы. Прачытаўшы сучасныя разважання і да гэтага творы самога У. Ігнатоўскага, пачынаючы ад артыкулаў на кніжках кончыўшы, явіцца ён выразна як вядучая постаць у беларускім нацыянальным руху ў 20-я гады ў Савецкай Беларусі, як аўтар палітыкі беларусізацыі ў тэарэтычным і практычным сэнсе.

Я. Мірановіч прадставіў некаторыя факты з яго біяграфіі, якія паўплывалі на ягоны палітычны выбар. Аднак усё няшчасце ў тым, што яны не надта дакладныя і цяжка пагадзіцца з тым, што У. Ігнатоўскі ў Вільні стаў беларускім дзеячам. У Вільні ён быў настаўнікам гісторыі ў прыватнай гімназіі Вінаградавай, а вольны час, якога меў мала, прызначаў на даследа-

ванні гісторыі роднай Гродзеншчыны. З увагі на сваё „рэвалюцыйнае” мінулае У. Ігнатоўскі не мог працаваць у дзяржаўнай гімназіі. Толькі ў 1914 г. атрымаў працу ў Мінскім настаўніцкім інстытуце. Варта дадаць, што мінскі часопіс „Рунь” выдаваўся толькі з 1920 г., што адназначна з тэксту Я. Мірановіча не вынікае. І сусветная вайна, здаецца, больш збліжыла У. Ігнатоўскага з беларускім рухам і вызначыла яго арыентацыю, чым пачыўка ў Вільні. Эвакуацыя Мінскага настаўніцкага інстытута ў Яраслаўль паспрыяла нацыянальнаму даспяванню У. Ігнатоўскага. Варта ўспомніць пра створаную там у 1915 г. ім культурна-асветную арганізацыю „Наш край”. Гэта з яе ў 1917 г. ствараецца „Маладая Беларусь”. У тым жа Інстытуце ў Яраслаўлі У. Ігнатоўскі чытаў лекцыі п.з. „Кароткі нарыс нацыянальна-культурнага адраджэння Беларусі” (апублікаваны ў адрэзках у часопісе „Вольны сыцяг” у 1921 г. у Мінску. Інстытут вярнуўся ў Мінск летам (?) 1918 г., мабыць пад уплывам БНРаўскай дзяржаўнасці на беларусіх землях. Але ж тады пачалі вяртацца і іншыя бежанцы і можна сумнявацца ці да БНР яны вярталіся, хутчэй за ўсё на свае родныя паселішчы. Толькі пасля вяртання ў Мінск у 1920 г. у „Руні” ў 7-8 і 9-10 н-рах публікуецца „Кароткі гістарычны нарыс Гродзеншчыны”. Пры „зменнай” уладзе ў Беларусі, захапляльнымі аставаліся балышавіцкія лозунгі, уключна з правам народаў на самавызначэнне. Ці быў У. Ігнатоўскі ідэалістам і камунізм успрымаў як найлепшы выхад для беларусаў? Думаю, што хутчэй за ўсё быў рэалістам на той жа час і рэальна бачыў, што можна было зрабіць для Беларусі. Тым больш, што ў ПНРаўскім лагерах таксама не было яснай палітычнай лініі. Так, відаць, мела быць. Тыя, хто астаўся ў Савецкай Беларусі рабілі ўсё, каб была яна беларускай дзяржавай. Многія з тых, што апынуліся за яе межамі ўжо ў палове 20-х гадоў, пераканаліся, што Беларусь можна будаваць толькі ў Мінску. І не заслуга тут аднаго У. Ігнатоўскага. Не можна перабольшваць яго ролі ў стварэнні палітычнай, эканамічнай і культурнай структуры. Без пераўвельчэння. Не

толькі Ігнатоўскі заснаваў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт у 1921 г. Ужо з 1918 года распарацоўваліся праекты, створана была адпаведная камісія. Як нарком асветы ў 1920 (снежань) — 1926 (люты), член ЦВК БССР, прэзідэнта ЦВК і г.д. быў сапраўды аўтарам палітыкі беларусізацыі і на колькі было гэта магчымае ажыццяўляў яе. Не было гэта лёгкае заданне, асабліва сярод абрусёўшай інтэлігенцыі і несвядомых сваёй нацыянальнасці народных мас. У. Ігнатоўскі ў 1926-1928 гадах быў старшынёй Інстытута беларускай культуры, які стаў цэнтрам культурнага жыцця Беларусі і ў 1928 г. ператварыўся ў Беларускую акадэмію навук, а У. Ігнатоўскі быў першым яе прэзідэнтам.

Наконт самога самагубства У. Ігнатоўскага, якое мела месца 4 лютага 1931 г. Адбылося яно пасля допытаў у ДПУ ў справе „Саюза вызвалення Беларусі”. Раней, у снежні 1930 г. У. Ігнатоўскага вызвалілі з пасады прэзідэнта Акадэміі навук, у студзені 1931 г. — выключылі з партыі. Крытыкавалі яго „нацыянал-дэмакратычныя” працы па гісторыі, асабліва „1863 год на Беларусі” за міф Кастуся Каліноўскага і студзенскага паўстання. Немагчымасць здзяйснення мараў пра Беларусь, пастка, якую нарыхтавалі органы ДПУ вызначылі радыкальным лёс У. Ігнатоўскага. Нельга толькі сказаць, што „яго шляхам прабаваў пайсці Янка Купала”. Якраз адварот. Гэта Я. Купала першы, бо ў лістападзе 1930 г. вырашыў скончыць жыццё самагубствам, але быў адратаваны. Тады прыйшоў да яго У. Ігнатоўскі і сказаў: „Табе трэба жыць Янка — ты ў нас, беларусаў, адзін”. У таталітарнай сістэме, якой галоўнай мэтай было змаганне з „нацыянал-дэмакратамі” была знішчана амаль уся беларуская інтэлігенцыя, якая будавала „беларускі дом у Мінску”. Як ілюзорнымі аказаліся іх спадзяванні, паказалі 30-я гады.

Сёння па-рознаму можна ацэньваць ролю У. Ігнатоўскага ў беларускім нацыянальным руху. Астаючыся ў Савецкай Беларусі са сваёй палітыкай беларусізацыі, зрабіў непараўнальна больш, чым другія беларускія дзеячы ў Польшчы, ці на эміграцыі за той са-

мы час. За беларусізацыю заплаціў сваім жыццём. На яго „Кароткім нарысе гісторыі Беларусі” выхавалася не адно пакаленне (м.інш. у Віленскай беларускай гімназіі), а Кастусь Каліноўскі як нацыянальны герой увайшоў у падручнікі, назвы вуліц і калгасаў. Толькі сам У. Ігнатоўскі 60 гадоў быў замоўчаны ў гістарычнай навуцы. Сумняваюся, ці яго імем сёння называецца хоць адна школа (не кажучы пра Беларускую акадэмію навук) ці вуліца ў беларускіх гарадах. Шкада, што ў сённяшніх структурах улады ў Рэспубліцы Беларусь, усё ж-такі суверэннай дзяржаве, няма такіх адважных, якія ўзяліся б за палітыку беларусізацыі. Не хачу паўтарацца, але і сёння, так як і ў 1991 г., варта працітаваць актуальнае крэда У. Ігнатоўскага: „Урэшце і Беларусь наша пабачыла ў векавечным сне сваё дзяржаўнае мінулае; загаварыла аб сваіх чалавечых правах і пачала сярод рэвалюцыйнага і ваеннага урагану будаваць сваю дзяржаўнасць”.

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

PS. Як падсумаванне маіх разважанняў, зачытую яшчэ У. Ігнатоўскага (з прадмовы да 3-га выдання „Кароткага нарысу гісторыі Беларусі”): „Толькі тады магчыма знаць агульнае, калі мы ведаем дробнае, з якога складаецца агульнае. У гісторыі, таксама як і ў другіх навуках, павінна ісці не ад агульнага да асобнага, а адварот. (...) Ніяк не ўмеем мы працаваць над тым, што здаецца нам невялікім і дробным. Мы прызвычаліся лёгка глядзець на прыватнае і дробнае і не даваць яму сапраўднага значэння, бо часам мы і зусім дробнага не бачым. (...) Мы павінны з гары спустыцца ўніз, каб тут унізе, а не з вышыні птушынага лёту, рабіць нашу працу. Калі чалавек з вышыні птушынага лёту глядзіць уніз, усё здаецца яму гладкім, роўным і аднастайным; знікаюць з вачэй этнаграфічныя і класавыя межы, кліматычныя і іншыя адзнакі. Чалавек з гары бачыць толькі агульны план і не можа прыгледзецца да асаблівасцей малюнку. Каб добра разгледзець дэталі малюнку, трэба спустыцца ўніз”. (1921 г.). У 1993 г. на будынку Інбелкульту ў Мінску па вул. Рэвалюцыйнай падчас 3’езду беларусаў свету „Бацькаўшчына” была адкрыта мемарыяльная дошка, прысвечаная У. Ігнатоўскаму.

Пра палітыку, якой не было

„18 мая 1969 года прайшоў VI 3’езд БГКТ. Паводле кіраўніцтва арганізацыі, становішча беларускай асветы і культуры было вельмі добрае. Дэлегаты навывперадкі хваліліся поспехамі ў галіне развіцця культуры, школьніцтва, навукі, чытання, удзелу радавых членаў у розных афіцыйных урачыстасцях. Слова сакратара Ваяводскага камітэта ПАРП Вітальда Мікульскага вызначыла БГКТ новы напрамак актыўнасці, які значна разходзіўся са статутнымі заданнямі. *Галоўная задача БГКТ*, — гаварыў Мікульскі, — *гэта ўліццё беластоцкага рэгіёна ў адзіны дзяржаўны арганізм, у выніку агульнага працэсу, які сваім абсягам абывае ўвесь польскі народ. (...) Мы цнім Беларускае грамадска-культурнае таварыства за папулярнасць фальклору. Ваша Таварыства на гэтай ніве мае шмат поспехаў*. Падмурак пад будучую канструкцыю *маральна-палітычнага адзінства польскага народа* на беластоцкім грунце быў

закладзены ўжо ў канцы шасцідзясятых гадоў”.

Гэтую цытату з кнігі Яўгена Мірановіча „Нацыянальная палітыка ПНР” (сс. 240-241) прысвячаю тым, якія ўсе нашы няшчасці ў Беластоку звязваюць з сённяшнімі правамі ўладамі горада і ваяводства. Можна да гэтага дадаць такія добра вядомыя факты як: закрыццё ў 1970 годзе Педагагічнага ліцэя ў Бельску-Падляшскім, у якім вялася падрыхтоўка настаўнікаў з веданнем беларускай мовы, ліквідацыя Беларускага этнаграфічнага музея ў Белавежы, абмежаванне колькасці дзяцей, якія вывучалі беларускую мову са звыш адзінаццаці тысяч у 1970 да няцэлых шасці ў 1973 годзе. У той час зніклі з карты Беластоцчыны ўсе школы з беларускай мовай навучання, а вывучаючых гэты прадмет усё меншала — да няцэлых чатырох тысяч у пачатку васьмідзясятых.

Ці на падставе гэтага можна паставіць тэзіс аб варажай палітыцы камуністаў у Народнай Польшчы да нацы-

янальных меншасцей? Яўген Мірановіч сцвярджае, што была яна перш-наперш непаслядоўнай: „Інтэрнацыяналістычнай рыторыцы і лозунгам пра братэрства народаў спадарожнічалі дзеянні з мэтай асіміляцыі няпольскага насельніцтва і пераўтварэння ПНР у дзяржаву этнічна аднародную”. Гэтая палітыка была выпадковай многіх фактараў: міжнароднай сітуацыі, адносінаў да тых ці іншых народаў у Маскве, гарачых палітычных момантаў у Польшчы і, урэшце, свядомасці саміх меншасцей і іх намаганняў захаваць сваю нацыянальную тоеснасць.

Результат звыш саракагадовай нацыянальнай палітыкі камуністаў Яўген Мірановіч ацэньвае некарысна, так для меншасцей, як і польскай дзяржавы. „Усе групы няпольскага насельніцтва перажылі страты ў выніку перасялення, эміграцыі або асіміляцыі. Дзяржава згубіла сотні тысяч — часта найбольш актыўных — грамадзян, якія сваёй працай стваралі матэрыяльныя і духоўныя каштоўнасці. Не былі знішчаны ксенафобія і нацыянальныя прадзятасці, а школьнай моладзі замест

гістарычных ведаў прапанавалі нацыянальную міфалогію”.

Пасля 1989 года пра нацыянальныя меншасці ў Польшчы было напісана ня мала. Прадстаўнікі меншасцей пісалі пераважна пра свае народы, а палякі апісвалі некаторыя канкрэтныя праблемы. Кніга Яўгена Мірановіча — гэта бадай першая спроба сінтэзу становішча нацыянальных меншасцей у пасляваеннай Польшчы і дзяржаўнай палітыкі ў адносінах да гэтых малалікіх груп. Салідная навуковая літаратура і грунтоўнае вывучэнне архіўных матэрыялаў ставяць гэтую кнігу ў лік найважнейшых крыніц ведаў пра нацыянальныя меншасці ў Народнай Польшчы. Але зацікавіць яна не толькі вузкае кола спецыялістаў. Добры літаратурны стыль, цікавы спосаб расказу (станоўчы бок гадоў журналісцкай практыкі) і многа невядомых дагэтуль фактаў — гэта бяспрэчныя козыры гэтай саліднай кнігі.

Мікола ВАЎРАНЮК

*Eugeniusz Mironowicz, *Polityka narodowościowa PRL*, Wydanie Białoruskiego Towarzystwa Historycznego, Białystok 2000, ss.284.

Літаратурна-мастацкая старонка (482)

Ларыса ГЕНЮШ

* * *

Ліпень пчоламі гудзе соладка,
напінае вясёлкавы пуп,
пакацілася, сабе, сонейка,
на зялёны, квяцісты луг.

Выйшаў з бабкаю хлопчык русенькі,
гэта сонейка сустракаць:
„Не раскавай мне больш, бабуся,
казкі страшныя пра ваўка,

Ваўкі душаць харошых зайчыкаў,
дзе ваўкі — заўсёды бяда.
Мне шкада так Чырвонай Шапачкі
і бабуці староў шкада.

Я сабачку куплю кудлатага,
і машыну з такім гудком,
калі вырасту быццам тата мой,
пастралю ўсіх ваўкоў.

Ты, бабуся, ваўкоў не бачыла,
Ты баялася іх забіць?” —
— Ой, цяжкая, страшная спадчына
незакончанай барацьбы...

Я баюся, яны трапяцца,
усё ж мужней, мілы ўнук, расці.
Столькі ўпала Чырвоных Шапачкаў,
столькі бродзіць ваўкоў у жыцці.

Хоць душа Твая гордая ў ранах,
з нецвярозага болю крычыць,
у гарэцы ліхой і дурманнай
імя нашага не палачыць.

Пі, калі Цябе ніці прымусілі,
калі сілаў не маеш чамусьці,
не крадай толькі п'янымі вуснамі,
п'яным крыкам не кліч: Беларусь.

Не гарэлкай, не таннай слязою,
пад ударамі ўпаўшы плятня.
Шмат хто з нас захлынуўся крывёю,
за Яе дарагое імя.

Барыс РУСКО

Між слямі

Між гушчынёй спацельных дрэў
і адчыненым акном лесніковай хаты
— імглісты кучаравіца лес.
Між багаццем зялёных лісцяў
і пльвіню падземнай ракі —
пачатак жыцця.
Між іголкамі хвой і вожыкам
выступае з берагоў
маё захапленне.

Міра ЛУКША

* * *

Парастку, карэньчыку, жылачка
жывая,
Як табе там у глебе, сэрцам адчуваю,
Пульсам і спакою я з табой
раджуся,
І калі ты згодны, разам памалуся,
Без слоў і без плачу, з розумам
справечным,
Божыя дзіцяці; за сёння і вечнасць.

Дзіўны горад

Беласток

Сталі мы свайго цурацца,
А нас мо тут і палова.
Дзетак-школьнікаў пятнаццаць
Вывучае сваю мову.

Карысьць нам з таго малая,
Гэта ж толькі кропля ў моры.
Ад свайго заўжды ўцякаем,
Гэта сум наш, наша гора.

Тут імкненне ўжо такое,
Каб палякамі ўсе сталі.
Сядзім як мыш пад мятлюю,
Каб нас толькі не краналі.

Будучыня — нецікавай,
Распльваемся ў краіне.
Відавочна неўзабаве
Тут і след па нас астыне...

Старэчы

На лаўках вулічных старэчы,
Ля ўжо старых вясковых хатак,
На цёплым сонцы грэюць плечы
У дні будзённых і святы.

Вясна прыгожая такая,
Птушкі яе красу галосаць,
Уся прырода расцвітае,
У іх, старых, паўсюдна восень.

Найбольш самотныя на свеце,
Сядзяць маўклівыя ў маркоце.
У гарадах унукі, дзеці,
Цяжка ім жыць тут у самоце.

І думаюць яны аб нечым,
Часта аб тым, што час памерці.
Сядзяць на лавачках старэчы
І выглядаюць сваёй смерці.

Наталлі

Ужо мне семдзесят мінула,
Табе, дачушка, толькі восем.
У твар табе вясна зірнула,
А ў мяне ўжо толькі восень.

Я перажыў, дачушка, многа,
Узлётаў шмат было, упадкаў.
Я пры канцы жыцця дарогі,
Ты толькі у яе пачатку.

Перад табою шлях навукі,
Даволі цяжкі і складаны.
Патрэбны розум твой і рукі,
І вытрыманасць, і адданасць.

У творчым будзь заўсёды ўздыме
І здабывай упатра веды.
Жыві ў карысьць сваёй Радзіме,
На радасць твайму бацьку Шведу.

Міхась АНДРАСЮК

* * *

пад маркаю
сваяккасці з вечным
святло застылае ў глыбіні іконы
прызываю
за сведка
ў нябачным працесе
свайго існавання

Першы мой жывы паэт — Віктар Швед

Віктар Швед быў першым жывым паэтам, якога я ўбачыла. На маё здзіўленне і захапленне — быў ён не на партрэце ў падручніку, а жывы стаяў перад маім класам і чытаў вяселья і сур'эзныя вершы. Тады быў ён ва ўзросце дарослым (нам тады здавалася, што ўсе, каму за дваццаць, ужо „старыя”, а ўзрост, скажам, сямідзесяціпяцігадовы здаваўся нават прэгістарычным!).

Мы ўсе бачылі Віктара Шведа, чыталі яго вершы, і шмат хто мае ў сваёй хаце ягоную хоць адну кніжку. Бо Віктар Швед гэта ўжо эпоха, але ж не закасцянеўшы даты. Але, хай і дзеля новых падручнікаў і навуковых апрацовак, затрымаемса толькі на фактах, найбольш красамоўных.

Паэт, журналіст, перакладчык. Нарадзіўся 23 сакавіка 1925 года ў вёсцы Мора на Беластоцчыне. Вучыўся ў беларускіх сярэдніх школах у Гайнаўцы і Бельску-Падляшскім. Закончыў Акадэмію палітычных навук у Варшаве, аддзяленне журналістыкі і кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта.

У 1948-1955 гадах працаваў рэдактарам у Інстытуце грамадскіх навук у Варшаве. У 1957 годзе — журналістам „Нівы” ў Беластоку. У 1958-1960 гадах — сакратар Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. У 1960-1988 гадах працаваў старэйшым рэдактарам у Выдавецтве „Książka i Wiedza” ў Варшаве.

Пенсіянер. Жыве ў Беластоку.

Віктар Швед з'яўляецца адным з заснавальнікаў і некалькі кадэнцый быў старшынёю заснаванага ў 1958 годзе Беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа”, членам Варшаўскага аддзела Саюза польскіх пісьменнікаў ад 1977 года, а ад 1988 года — Беластоцкага аддзела СПП.

Піша на беларускай мове. Аўтар наступных паэтычных зборнікаў: „Жыццёвыя сцежкі” (Беласток 1967), „Дзяцінства прыстань” (Беласток 1975), „Дружба” (вершы для дзяцей; Мінск 1976), „Мая зялёная Зубровія” (Мінск 1990), „Родны схоў” (Беласток 1991), „Вясёлка” (вершы для дзяцей; Беласток 1991), „Wiersze wybrane” (у перакладзе аўтара на польскую мову; Беласток 1997), „Вершы Наталцы” (вершы для дзяцей; Беласток 1998). У друку знаходзяцца два зборнікі вершаў для дзяцей у перакладзе аўтара на польскую мову: „Lata wiatr skrzydlaty” (прыродапісальныя вершы) і „Śmiech nie grzech” (смяшынкі). Падрыхтаваны таксама да друку „Выбраныя вершы” Віктара Шведа і двухмоўная анталогія польскамоўных паэтаў Беластоцчыны ў перакладзе аўтара на беларускую мову. Віктар Швед таксама з'яўляецца сааўтарам (з Аляксандрам Баршчэўскім) падручнікаў па навучанні беларускай мовы для восьмага класа „Дружба і праца” (Варшава 1967) і „Насустрэч

сонцу” (Варшава 1974). Вялікі цыкл вершаў Віктара Шведа змешчаны ў падручніку „Чытанка для беларускіх дапаўняльных школ у Амерыцы” (Нью-Йорк 1968). Многа вершаў Віктара Шведа паявілася таксама ў пад-

ручніках па навучанні беларускай мовы ў падставовых школах на Беластоцчыне, выдадзеных у Варшаве. Да звыш сямідзесяці вершаў В. Шведа напісана музыка. Найбольш абшырны выбар песень для дзяцей з музыкай Эдварда Гойліка (пяцьдзсят песень) надрукаваны ў „Беларускім календары” на 1970 год.

Віктар Швед займаецца таксама перакладамі. У перакладзе з беларускай і рускай моваў на польскую паявіліся кніжкі Івана Шубітыдзэ „Opowieści rolleskie” (Варшава 1973) і Аляксандра Твардоўскага „Wiersze” (Масква 1985).

Пачаў ён публікаваць у „Ніве” празаічны цыкл „Успаміны з маёй маладосці”.

Віктар Швед з'яўляецца лаўрэатам узнагароды Ваяводскай рады ў Беластоку за дасягненні ў галіне грамадска-культурнай і літаратурнай дзейнасці (1967), лаўрэатам творчай узнагароды Беластоцкага ваяводства за зборнік вершаў „Мая зялёная Зубровія” (1991) і лаўрэатам прэміі міністра культуры і мастацтва Рэспублікі Польшча ў саракавую гадавіну літаратурнай дзейнасці паэта (1997). Варта таксама ўспамінуць, што Віктар Швед — лаўрэат другой узнагароды ў Агульнапольскім літаратурным конкурсе на пераклады беларускай, рускай і ўкраінскай паэзіі на польскую мову (1982).

Віктар Швед узнагароджаны Кавалерскім крыжам Ордэна Адраджэння Польшчы, Залатым і Срэбным Крыжамі заслугі, адзнакамі „Заслужаны Беластоцчыне” і „Заслужаны дзеяч культуры”.

Віктар Швед правёў у беларускім асяроддзі звыш паўтары тысячы аўтарскіх сустрэч.

Віктар Швед — найпершы аўтар двух пакаленняў сваіх дзяцей — аднагодкаў маіх і равеснікаў Наталкі.

Міра ЛУКША

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

„Роднае слова” ў Дубічах-Царкоўных

3 сакавіка 2000 года ў Гмінным асяродку культуры ў Дубічах-Царкоўных адбыўся дэкламатарскі конкурс „Роднае слова”. Было 16 удзельнікаў. Дэкламатары былі падзелены на тры групы паводле класаў: 0-III, IV-VI і VIII кл. З кожнай групы былі выбраны тры асобы, якія будуць прадстаўляць нашу школу на раённым аглядзе ў Гайнаўцы.

Камісія складалася з трох асоб: Анна Панфілюк, Анна Шайкоўская і айцец Славамір Аўксецяюк. Па доўгай нарадзе журы рашыла:

у групе 0-III:

I месца — Э. Якубоўская,
II месца — Ю. Кіпр’янюк,
III месца — І. Скепка;

у групе IV-VI:

I месца — Б. Трафімюк,
II месца — А. Баравік,
III месца — Э. Калбасюк і М. Аў-

ксецяюк;

у найстарэйшай групе:

I месца — А. Гаўрылюк,
II месца — А. Галімска,
III месца — Б. Андраюк.

Вылучаныя асобы атрымалі кніжныя ўзнагароды.

Бася АНДРАЮК, VIII кл.
ПШ у Дубічах-Царкоўных

Магда Аўксецяюк — дэкламатарка з Дубіч-Царкоўных. Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Атрасіны гімназістаў у Чыжах

У нашай школе адбыліся атрасіны гімназістаў. Быў гэта вельмі цікавы дзень. Раніцай адбылося шлюбаванне гэтых класаў. Прышлі быцкі, каб паглядзець на сваіх дзяцей. Потым адбыліся сапраўдныя атрасіны. Вучні былі падзелены на дзве групы

і тады прыступілі да розных гульняў. Колькі было пры гэтым смеху! Кожны з нас падвяргаўся розным выпрабаванням. Мы былі ўпэчаныя разнакаляровымі фарбамі. Пасля гэтых гульняў кожны мыўся, каб прыгожа выглядаць на дыскатэцы. Усе гулялі і ніводная асоба не стаяла і не сядзела. Музыка таксама была прыгожая. Нашы настаўніцы падумалі, каб зрабіць нам пачастунак, які аказаўся вельмі смачны. Якая гэта была забава? Усе хацелі, каб гэтая дыскатэка трывала яшчэ доўга, таму што час вельмі хутка ўцякаў.

Паўліна ПЕТРУЧУК і Паўліна КАРЗУНОВІЧ, ПШ у Чыжах

Прылёт птушак

Ціхая раніца. Сонейка толькі што ўзышло. У полі яшчэ ляжыць снег. Толькі ўзгоркі чарнеюць. Лужынкі сцягнуліся за ноч лядком. Але ўжо чуваць — вясна, і ўсё пазірае па-вясенняму.

Выйшаў маленькі Ясь на двор. Весела так яму, лёгка на сэрцы. Прыгрэе зараз сонца, добра будзе гуляць на дварэ.

Ся! Што звініць у небе тоненькім сярэбраным званочкам? Так хораша, так міла — душа замірае! Ясь прыслухаўся. Не відаць нічога, а ў небе ціха разліваецца тоненькая песенька, як грае хто на срэбнай дудачцы. Гэта жаваранак! І так весела Ясю, здаецца, каб можна было, пацалаваў бы мілую пташку. Галубка! Яна ўжо вярнулася з далёкай старонкі ў наш бедны край і ў ясным небе заліваецца дзіўнаю песняю.

— Тата! Тата! Чуеш жаваранка?

Бацька Яся прыслухаўся.

— Але, жаваранка. Ну, зараз, брат, і шпак прыляціць, а там і бусел, а за ім і ўсе птушкі.

Рад Ясь, што першы пачуў ён жаваранка, і пабег хваліцца сябрам. Дзеці выходзілі на вуліцу слухаць першую песню вясны. І ім было весела.

— Эх, дзеці! Няскора яшчэ вясна, — казаў хто-небудзь старэйшы.

Дзеці не любілі слухаць такія рэчы. Яны любяць вясну, яны любяць, каб гаварылі ім аб вясне. А часам і праўда захладае; дзеці кажуць: „Саўсім не холадна; не толькі не холадна — гарача нават”.

Кожную новую госцю-птушку дзеці сустракаюць з радасцю.

Праз колькі часу прылятае шпак. Халадно, туман, а ён мала дбае. Спявае на ўсё поле вясельныя песні, сядзячы дзе-небудзь на голай бярозе, як бы і холаду яму няма.

У канцы марца ўжо збіраецца шмат птушак. У лесе спяваюць дразды, лясныя жаваранкі, а па балоце важна праходжваецца бусел. Па стрэхах бегаюць шустрыя белугрудыя сытаўкі¹, трасуць сваімі доўгімі хвастамі.

А выйдзеш увечар на двор — крычаць качкі, жалобна стогнуць кнігі²; як у кадушку грукае недзе на возеры бугай³. Розныя галасы поўняць паветра, усё спявае і радуецца.

Якуб КОЛАС

¹ Пліска.

² Кнігаўка.

³ Начная балотная птушка сямейства чапляў.

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Бацька гарадоў беларускіх

Узрост старажытных гарадоў лічаць з таго года, калі пра горад упершыню паведамляе летапіс.

Летапіс — гэта кніга, у якую адукаваныя людзі запісвалі галоўныя падзеі: калі быў добры ўраджай, а калі — голад... Гэтых адукаваных людзей звалі летапісцамі. Не думайце, быццам яны пісалі толькі пра тое, што здарылася ўлетку. Словам «лета» тады называлі цэлы год.

Дзякуючы летапісцам, мы ведаем, што Полацк у 862 годзе ўжо быў пабудаваны. Значыць, яму ўжо 1138 гадоў. А вучоныя-археологі, зрабіўшы ў Полацку раскопкі, высветлілі, што ў сапраўднасці ён нават больш старажытны. Людзі тут жылі яшчэ тады, калі не было летапісаў. Усе астатнія беларускія гарады значна маладзейшыя за Полацк.

Уявіце, што на чароўнай машыне часу мы з вамі перанесліся на тысячу гадоў назад.

На месцы сённяшняга Полацка са шматпавярховымі будынкамі, шырокімі вуліцамі і плошчамі мы ўбачым на беразе Палаты зусім маленькі горад. Ён абнесены драўлянымі сценамі, абкружаны земляным валам і глыбокім ровам. Але гэта нам Полацк здаецца маленькім. Тады ў ім жыло ўжо пяць тысяч жыхароў, і ён лічыўся адным з найбуйнейшых гарадоў на славянскіх землях.

Простыя людзі сяліліся вакол гарадскіх умацаванняў, а за моцнымі сценамі жыў князь са сваімі воінамі — дружыннікамі. Полацкія дружыны хадзілі ў ваенныя паходы вельмі далёка, аж на Царгород. Так у той час называўся горад Канстанцінопаль, які цяпер знаходзіцца ў Турцыі. З летапісаў вядома, што Царгород плаціў палачанам даніну. Сілу Полацка так паважалі, што аднаму замежнаму падарожніку нават здалося, што сцены вакол горада не драўляныя, а каменныя.

(працяг будзе)

Польска-беларуская крыжаванка № 14

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Zamek	▼	Radar	▼	Parada	Śmiałek	▼
		Mak		Kij		
▶		▼		▼	Rok	
Droga	▶				▼	
▶						
Zamieszanie						

Адказ на крыжаванку н-р 10: Вожык, ода, ламачча, фан, трутка. Волат, жанр, кант, вочка, мода, нагон.

Узнагароды, фламастэры, выйгралі: **Аня Нікалаюк** з Бельска-Падляскага, **Эва Сегень** з Беластока, **Уршуля Ляўчук** з Гарадка, **Наталля Астапкевіч** з Нарвы, **Кася Трашчотка** са Старога Беразова. Віншуем!

Анна Абрамюк — сучасная жанчына

— **Чым Вы займаецеся зараз?**
 — Я гадую курэй, качак, трусой і часта выязджаю ў горад.
 — **Вы задаволены гэтымі выездамі?**
 — Я вельмі цешуся, мяне ўсюды добразычліва прымаюць.
 — **Ці Вы думалі калі-небудзь, каб выдаць свае вершы?**
 — Я вельмі хацела б. Мела магчымасць у 1967 г., калі муж трапіў у бальніцу, як алкаголік, тады я пачала пісаць яму лісты. Маімі пісьмамі зацікавіліся лекары, якія прыходзілі да хворых. Лекары пераслалі пісьмо ў адпаведнае месца. Я атрымала ліст з адказам з тыднёвіка „Przyjaciółka” з прапановай работы, каб я ўклала да вершы. Аднак я не пісала, таму што я рабіла многа памылак. Мне казалі, што я нарадзілася з талентам і не магу яго змарнаваць. На жаль, я адкінула гэту прапанову, таму што ў мяне не было магчымасці, я працавала ў пэгэры ў Старым Корніне, гадала многа свіней і быдла.
 — **Ці напісалі б Вы верш, напрыклад, пра зіму?**
 — Я напісала яго па просьбе вучняў Пачатковай школы ў Дубічах-Царкоўных.
 — **Ці маглі б Вы сказаць нам які-небудзь свой верш?**
Papierosy
*Papierosy to nie włosy
 Na głowie nie wyrosły.
 I co one ci korzyści dają?
 Tylko pieniądze z kieszeni okradają.
 Palisz, placisz, zdrowie tracisz
 Zrób takie postanowienie
 I rzuć to palenie.*
 — **Ці Вы пазнаёміліся з цікавымі людзьмі?**
 — Гмінныя ўлады мною цікавіцца, я дэкламую ім свае вершы, напрыклад, пра Дубіцкі заліў.

Zalew
*Jestem ja rencistką
 i tu przyjechała
 tak pięknego zalewu
 jak w Dubiczach Cerkiewnych
 jeszcze nie widziała.
 100 lat dla wójta
 za tak dobry jego uczynek,
 że zrobił dla naszej młodzieży
 bardzo dobry uczynek.
 Kto ma wolne chwile,
 jedzie tu na odpoczynek.
 Może spotkać dużo ładnych babek
 i ładnych dziewczynek.
 Można tu pospacerować
 i potaszerować
 a nawet pójść za krzaczek
 i się pocałować.
 A kto ma gruby portfel
 w porządnej kieszeni,
 może tu przenocować
 w tak pięknej zieleni.*
 — **Ці атрымалі Вы якія-небудзь узнагароды?**
 — Так, маразільнік.
 — **Вы задаволены сваім талентам?**
 — Так.
 — **Як даўно Вы сталі пісаць вершы?**
 — У 1967 годзе.
 — **Што Вы робіце ў свабодныя хвіліны?**
 — Пішу вершы.
 — **Што Вы думаеце пра сучасную моладзь?**
 — Калісь моладзь была лепшай.
 — **Якія ў Вас планы на будучыню?**
 — Я нашу ў сваім сэрцы мужчыну, за якога хачу выйсці замуж.
**Інтэрв'ю правялі вучаніцы
 гімназіі ў Орлі Агнешка ІВАЦІК
 і Бэата ТАМАШУК**
 Хочам дадаць, што „сучасная жанчына” рашыла выйсці замуж у 73 гады. Жадаем таго ж усім пажылым жанчынам на беластоцкіх вёсках.

Навыперадкі

Час
 бяжыць
 уцякае ад мяне
 а я за ім
 ды ён не аглядаецца

раптам стаў
 ды дзівіцца
 на мяне
 а я: ці то канец!?
 няўжо ж на мне?!
Бася Х.

Майстар на ўсе рукі!

Праз Сустрэчы „Зоркі”, за гэтыя 18 гадоў, перайшло многа сапраўды розных індывидуалаў. Былі паэты, журналісты, акцёры, спевакі, а нават наведваў нас сам Антош Бандэрас! Але гэтага, што было ў Старыне, не бачыў яшчэ ніводзін сустрэчнік.
 Дзень першы. Прыязджаем у асяродак. У памяшканні атмасфера сапраўды халодная. Не з-за людзей, але тэмпературы, не большай за 10° С.
 Пакойчыкі. Пакойчыкі, як пакойчыкі. 4 сцяны, акно, ложка ды... адсоўныя дзверы. Нічога дзіўнага, калі яны функцыянуюць спраўна. Аднак справа маецца зусім інакш. Трэба іх паправіць! Ніхто гэтага не ўмее зрабіць апрача аднаго асобы. Гэтая асоба — адзіны, непаўторны, прыемны, сціплы сапраўдны беларус, мой сябра.

Адразу ўзяўся ён за работу. Мацаваўся з дзвярыма круглыя два дні. Калі ў адным месцы скончыў работу, у другім дзверы псаваліся. Многа разоў наш герой пакідаў гэтую цяжкую работу, але пасля крыкнуў: „Ужо!”.
 Адрамантаваў ён таксама сябру гадзіннік. Стукнуў ім тры разы аб зямлю і ўдалося. Гадзіннік пачаў ісці пунктуальна.
 Ад гэтай пары С „Зоркі” маюць не толькі журналістаў, паэтаў, але таксама даволі таленавітага і здольнага механіка-столяра.
Міхась СЦЕПАНЮК
 PS. Для зацікаўленых. Апошнім часам я даведаўся, што гэтая асоба хоча распачаць дзейнасць у Беластоку.

Добра набываець з вясёлымі людзьмі

Сцэнка „Надзенька”: Патрыцыя Кос, Чарак Хіліманок, Тамаш Суліма.

XVIII Сустрэчы „Зоркі” паказаліся найбольш вясёлымі, на якіх прыйшлося мне быць. Яны праходзілі ў Старыне. Я разам са сваімі сяброўкамі з Ласінкі (Паўлінай Пашко і Данеляй Дудзіч) прыехала крыху пазней за ўсіх. Зараз пасля нашага прыезду падыйшла на нас **Жанэта Роля**, якая была галоўным рэдактарам аднае з чатырох газетак. Яна прапанавала нам запісацца ў яе рэдакцыю. Чаму не? З таго моманту пачалося наша знаёмства.

Наступнага дня цэлая наша рэдакцыя сабралася і „востра” пачала думаць, аб чым будзе газета. Мушу дадаць, што нам дапамагала **сп. Аліна Ваўранюк**, якую ўсе любілі, а я найбольш... У глыбі душы мы прадчувалі, што наша газета будзе найлепшай (без абразы, але цяпер таксама думем). Разам з Паўлінай і Данеляй узяліся мы за працу. Проста мы не хацелі, каб наш галоўны рэдактар ад самага пачатку нешта дрэннага пра нас падумала. І думаю, што Жанэта не падумала.

Ужо ад самага пачатку ў нашай групе адчувалася нейкая братняя атмасфера. Гэта прыдало і нам адвагі, каб заявіць свае прапановы, ідэі і, зразумела, ахвоту працаваць. Мы былі „атамамі энергіі”. Мелі тысячы думак і не давалі адпачыць Жанэце. Цяпер *айм соры* Жана, але такая праца галоўных...

Таму, што Жана была галоўнай, мы ў яе пакоі сядзелі амаль цэлыя дні. Думаю, што ўжо часамі яна мела нас *вышэй вушаў*. Але, дзякуючы гэтаму, мы мелі час, каб лепш пазнаёміцца. Жанэта аказалася не толькі цудоўным рэдактарам, але таксама вельмі вясёлай сяброўкай. Калі цэлая наша рэдакцыя сядзела да позняй ночы над тэкстамі і ў канцы нікому нічога ўжо не хацелася, яна патрапіла нас так *расмяшыць*, што балелі нам ад сме-

ху жываты. Гэта падбэдзёрвала нас яшчэ мацней да працы.

Думаю, што ў кожнай рэдакцыі, не толькі на Сустрэчах, павінен быць такі галоўны, якога мелі мы. На сваім прыкладзе магу сказаць, што вельмі многа залежыць ад рэдактара таму, што ён кіруе цэлай дружнай. Ад яго ўсё залежыць. Калі нам папаўся б галоўны — змяя (аднак такіх людзей на Сустрэчах не было) думаю, што мы нічога не зрабілі б. А ў гэтым выпадку — узнікла поўная гумару „Сустрэчанка”.

Мелі мы таксама цудоўнага сакратара, якім з’яўлялася **Мажэна Жменька**. У супастаўленні з Жанай, яна вяла сябе вельмі спакойна, аднак была вясёлай і сімпатычнай у адносінах да іншых. Яе таксама мы вельмі палюбілі.

Спатканні нашай рэдакцыі наблізілі нас усіх да сябе. Мелі мы нагоду лепш пазнаёміцца. Хутка знайшлі „супольную хвалю” і заўсёды мелі аб чым гаварыць. Думаю, што гэта вельмі добра, калі рэдакцыя патрапіць з сабой дагаварыцца.

Тэатральныя заняткі яшчэ мацней прыблізілі нас да сябе. На іх панавала амаль сямейная атмасфера. Поўна было гумару і смеху. Гэта ўсё дзякуючы спадарыні Аліне Ваўранюк, якая вяла гэтыя спатканні. Яна падсоўвала нам усе ідэі, якія аказаліся найлепшымі. І ў гэтым месцы хачу падзякаваць за ролю, якую я атрымала. Цудоўная! Вельмі паважная, а аднойчы трэба было ўлажыць многа намаганняў, каб не смяяцца. Проста — стаць добрым акцёрам.

Канчаючы хачу шчыра падзякаваць **рэдакцыі „Зоркі”** за тое, што я магла ўзяць удзел у гэтых Сустрэчах. Вялікае дзякуй! Цяпер маю пра што ўспамінаць...

Патрыцыя КОС
 Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Сцэнка „Аліцыя”: Маргарыта Нічытарук, Данеля Дудзіч, Паўліна Пашко.

Блакiтная рэспубліка

На 25 сакавіка ксёндз Войцех Леманскі адправіў імшу. Хацеў ушанаваць патрыятычныя пачуцці сваіх парафіян. Аднак з боку аўчарні не было ніякага водгуку. Ксёндз збянтэжыўся.

— Здаецца, усё як трэба падрыхтаваў? — запытаў пасля ўрачыстасці настаўніцу гісторыі. А яна адказала, што нічога не ведае пра такое свята незалежнасці!

21. Змог нешта зрабіць для Беларусі

Мясцічка Свiр у Мядзельскім раёне. Вуліца быццам вужака ўеца ўздоўж аколенага лясамі возера Свiр. Мінаем драўляную царкву старавераў. Тутэйшая забудова як у вёсцы, аднапавярховая і драўляная. Недзе ў палове мясціну раздзяляе рака Свiранка. Вежы касцёла св. Мікалая здалёк пануюць над наваколлем. У мясцічку да трох тысяч жыхароў. Саўгас „Свiр”, дом культуры, універмаг, школа.

Заходзім у касцёл. Якраз ідзе багаслужба на беларускай мове. Бабулькі ў хустках гучна дэкламуюць „Ойча наш”. Нашу ўвагу прыцягвае малады міністрант Артур Татур. Артур чатыры гады прыслугоўвае пры касцёле. Сёння прыйшоў са сваім сястрынцам Дзянісам з Мінска. Артур як след гаворыць па-беларуску.

— І яго навучу, — паказвае на малага рускамоўнага Дзяніса.

Ксёндз Войцех Леманскі запрашае ў плябанію, якая знаходзіцца ў вежы касцёла. Сем з паловай гадоў, з 1990 года, ён правёў на парафіі ў Свiры.

— І па-беларуску тут навучыліся? — пытаем.

Бо родам ксёндз з Варшавы. Зараз у Атвоцку, што непадалёк Варшавы служыць. У Свiр на два тыдні прыехаў, наведаць знаёмыя месцы, з людзьмі пабачыцца, пагутарыць.

— І мае прыхаджане здзіўляліся, што за два гады не забыў іхняй мовы, — усміхаецца ксёндз Войцех. — Адрозніваць пачалі па-беларуску ўсе багаслужбы адпраўляць.

Ксёндз частуе нас кавай і пячэннем што спяклі парафіянікі. Што і раз звоніць тэлефон. Гэта былія вернікі запрашаюць у госці. Бо як сказала пазней пажылая цётка — такога як ксёндз Войцех нідзе не было і не будзе!

Ксёндз Войцех з самага пачатку нічога не разумее. Калі гаварыў пра бе-

Артур Татур з сястрынцом Дзянісам.

ларускую мову ў касцёле, парафіяне абураліся. Як гэта? — казалі. Простая мова не дастойная, каб яе ў касцёл заводзіць. То ж заўсёды па-польску было і хай так астанецца. Але ксёндз Войцех не здаваўся. Пачаў працаваць з моладдзю, са школьнікамі. Разам перакладалі літургію, фрагменты Евангелля на нядзелю, спявалі рэлігійныя песні. З часам беларусізацыя ўвайшла ў кроў. Калі маладыя бачылі свай-

го духоўнага, не мелі адвагі адазвацца да яго інакш як па-беларуску. Вакол мовы пачала мяняцца атмосфера. Нават старым, навывклым толькі да польскай мовы, беларускія багаслужбы спадабаліся.

Чаму лічыць, што тут у Беларусі трэба вучыцца беларускай мовы? Каб пазней не мець праблем з сумленнем,

што мог нешта зрабіць для Беларусі і не зрабіў!

Паводле легенды Свiр заснаваны ў XIII ст. князем Доўмантам на месцы капішча Перуна. У часы Вялікага княства Літоўскага мясцічка належала Свiрскім, а пазней Радзівілам. Свiрскія пабудавалі тут замак, пазней палац, а ў 1452 г. драўляны касцёл, на месцы, дзе сённяшні мураваны.

ласток, яго асабістым трэнерам стаў настаўнік фізкультуры Яўген Баданічук, а самай вялікай перамогі дабіўся ў другім класе. Запісаўся ён у баскетбольную каманду, але трэба было тры разы ў тыдзень ездзіць на трэніроўкі ў Беласток і школьныя абавязкі прымусілі адмовіцца ад гэтых трэніровак. Калі цёпла на двары, хлопец ездзіць на калясцы ў школу і пасля заняткаў катаецца па плошчы каля школы. Калі халадней, займаецца ў спартыўнай зале, бо трэба ўзмацніць рукі.

Калі вучыўся ў Падставовай школе н-р 3 у Бельску-Падляшскім, былі складанасці дастацца ў школу, бо не было спецыяльнага пад'езда для каляскі.

— Бацька ўносіў мяне на плячах, а пасля заняткі найчасцей адбываліся на адным паверсе. Калі трэба было на другі паверх пераходзіць, то я перапоўзваў або сябры мяне пераносілі, а пасля крыху на мыліцах хадзіў. У белліцэі зусім інакш, бо заняткі адбываюцца на першым паверсе і ад самага пачатку маёй вучобы пад'езд зроблены. Калі час ад часу вучымся на іншым паверсе, то сябры пераносыць каляску разам са мною на іншы паверх, — успамінае Андрэй. — У жыцці розныя складанасці

Аглядаем касцёл св. Мікалая, помнік эклектычнай архітэктуры, фундаваны ў 1653 годзе і перабудаваны ў 1908-1909 гадах у неабарочным стылі. Трохнефавая базіліка ўражае сваёй густойнай прыгажосцю. У аб'ёмна прасторавай кампазіцыі дамінуюць прыбудаваныя да тарцоў трансепта вежа-званіца і капліца з ліхтаром.

Усё інфармацыі ды фотавыстаўкі з паломніцтваў падпісаны па-беларуску.

Ксёндз Войцех Леманскі прыехаў у Свiр, калі парафія адраджалася. Па 1990 год у касцёле мясціўся склад фабрычных матэрыялаў. Апрача Свiра трэба было абслужыць парафіі ў Шэметаве, Засвiры. Вёў па вёсках катэхізіс, з абразамі разам у народ ішоў.

— Ёсць тут людзі з польскімі карэннямі, якія мову з пакалення ў пакаленне перадавалі, вершы польскія ведаюць, — адзначае духоўны. — Але для большасці польскасць асацыюецца толькі з каталіцкім веравызнаннем. А цяпер бывае так, што бацькі — паліякі, а дзеці — беларусы.

Ксёндз заклапочаны лёсам сваіх маладых вернікаў. Такі Артур, — кажа пра згаданага маладзёна, — аж за моцна тую сваю беларускасць перажывае. Калі мае малітоўнік на польскай мове, то ў думках тэкст перакладае і моліцца па-беларуску. Ксёндз хвалюецца, што ў Беларусі на кожным кроку сустракаецца непавага да беларускасці. Да людзей з Богам у сэрцах.

Ці думае цяпер, служачы ў Атвоцку, пра Беларусь?

Было такое здарэнне, што ўсё жыццё будзе спалучацца з Беларуссю. Ксёндз Войцех пайшоў калядаваць па вёсках. На дварэ снег, зіма, мороз. А тут... да кожнай хаткі, куды яму трэба зайсці, дарожка з яліны ўслана. І гаспадары з хлебам на вышываным ручніку на прывітанне выходзілі.

А самая сімпатычная карціна? Калі ўсе прырэдня лавачкі ў час набажэнства былі дзяцымі запоўнены.

Ксёндз Войцех не скрывае жалю да ўладаў Духоўнай семінарыі ў Гродне.

— Няма там пашаны да мовы гэтага народа. І гэта вялікі грэх, — дадае ксёндз-паляк. — Але там яшчэ гэтага не разумеюць.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Спраўны іначай

Андрэй Красоўскі, вучань Агульнаадукацыйнага ліцэя з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім, з'яўляецца пераможцам шматлікіх спаборніцтваў, арганізаваных для інвалідаў. Будучы вучнем другога класа сярэдняй школы заняў ён першае месца ў гонках на калясцы на дыстанцыі 100 і 200 метраў і другое месца па штурханні ядра на Агульнапольскай спартакіядзе моладзі „Спраўны іначай”.

Ужо з дзяцінства Андрэй пакутуе ад частковага паралічу ног. Шляхам рэабілітацыі хлопца ўдалося падлячыць і ў падставовай школе крыху хадзіў на мыліцах. Пасля цяжкага пералому нагі ездзіць толькі на калясцы.

— Займаўся спортам, каб дома не сядзець, — заяўляе Андрэй.

Хлопец прымае ўдзел у спартыўных спаборніцтвах ужо з шостага класа падставовай школы. Спачатку раз або два разы ў тыдзень бацькі вазілі яго ў Беласток на трэніроўкі. Калі было цёпла трэніраваўся дома. Ужо ў шостым класе падставовай школы, а вучыўся ў „тройцы”, Андрэй заняў пер-

шае месца ў гонках на 100 метраў, а ў сёмым класе стаў пераможцам у гонках на калясцы на 100 і 200 метраў, заняў другое месца па штурханні ядра на агульнапольскіх спартакіядах дзяцей і моладзі. Паступіўшы ў белліцэі перастаў ездзіць на трэніроўкі ў Бе-

былі. Бывала, што сябры нейкія неспадзеўкі рабілі, што мяне крыху нервавала. Былі іншыя цяжкасці, якія стараўся пераадолець малітвай да Бога.

Андрэй Красоўскі прымае таксама ўдзел у розных турнірах і пабывае на лагерах, дзе сустракаецца з маладымі інвалідамі. Пабываў у Беларусі, Украіне, адпачываў на моры. У дзяцінстве дзеля рэабілітацыі выязджаў у Швецыю. Летам любіць выязджаць на вёску, бо бацькі яго раней жылі ў Дарожках і Кнаразах. У мінулым школьным годзе перамог у турніры спалучаным з марафонам на 7,5 кіламетра, арганізаваным у Тамашове-Мазавецкім. Восенню прымаў удзел у міждзяцэзіяльных элімінацыях Алімпіяды рэлігійных ведаў і перайшоў у фінальны этап.

— Паколькі вучыся ўжо ў матуральным класе трэба думаць аб будучыні, — кажа Андрэй. — Хацеў бы паступіць на Універсітэт у Беластоку на руска-беларускую філалогію або біялагічны факультэт. Пачаў таксама цікавіцца манаствам, але не ведаю ці калі б рашыўся стаць манахам, прымуць мяне на калясцы.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

— Нічога з гэтага я не мог бы зрабіць, калі б нехта забраў у мяне духоўнасць. Уся матывацыя да дзейнасці выплывае з маёй веры...

... У Бога, у чалавека, у родную зямлю

Цяжка дамовіцца на размову з айцом Рыгорам Місіюком, сёлетнім лаўрэатам узнагароды імя князя Канстанціна Астрожскага, якою ўжо адзінаццаць гадоў вылучае „Przegląd Prawosławny” людзей, заслужаных у развіцці культуры і думкі праваслаўя, а таксама ў дзейнасці, накіраванай на яднанне хрысціян. А калі ўжо мне ўдалося знайсці айца Рыгора, дык ён перапрашае: „Кожны дзень заняты. У панядзелак сустракаюся са студэнтамі ў інтэрнаце палітэхнікі. Аўторак — крыху вальнейшы. У сераду — ва ўладыкі, бяру матэрыялы, пішу ў радыё. У чацвер я запісваю перадачы ў радыёвяшчанні. У пятніцу рыхтую матэрыялы для тэлебачання. У суботу — запісваю іх у студыі. У нядзелю «грашу»: я ў царкве ад васьмай раніцы да васьмай вечара, а яшчэ ж і служба ў бальніцы”.

— *Айцец Рыгор, скажыце калі ласка, за што, у Вашым адчуванні, Вас узнагародзілі?*

— Я нават не патраплю адказаць. Я прывык, што на другі дзень пасля перадач мне гавораць, што добра. А што? — Не паўтару. Гэта Царква была ўзнагароджана за яе старанні даводзіць людзям слова Божа ў новай, больш даступнай форме. Лёс прызначыў мне рабіць першыя крокі.

Кансерватыўнае асяроддзе пытае няраз, ці гэта добра, што па Беластоцкім радыёвяшчанні ідуць перадачы „Духоўныя сустрэчы” і „Перад выхадам у царкву”, а па Беластоцкім тэлебачанні праграма „U źródle wiary” — там, дзе ідуць свецкія праграмы. Яны прывыкшыя слова Божае слухаць у царкве. А я б цяпер не памянуў ні за што гэту форму духоўнай сувязі з людзьмі. І вельмі цешуся, што яны пачаліся на беларускай мове. Слухаюць нас па радыё не толькі праваслаўныя.

У тэлебачанні мы вырашылі весці перадачы на польскай мове. Каб дайшлі яны да людзей, якія пра праваслаўе ведаюць мала або зусім не ведаюць нічога. І рэйтынгі гавораць, што пяцьдзсят працэнтаў беластоцкіх глядачоў аглядаюць нашы праграмы.

Пытаецца, за што... Я думаю, што гэта за тое, што перадачы знайшлі водгук у людзей. Калі князь Астрожскі ў XVI стагоддзі пачынаў пашыраць друкаванае слова, яго ідэяй было, каб Божае слова стала паўсюдным, а не толькі бытавала ў храме. Гэта ж быў час Рэфармацыі, калі пратэстанты заахвочвалі чытаць Біблію на роднай мове (былі зроблены нямецкі, польскі пераклады ў тым стагоддзі). Праваслаўныя мусілі б толькі яе распаўсюдзіць дзякуючы кнігадрукаванню, бо дагэтуль яна перапісвалася ўручную з перакладу св. братоў Кірылы і Мяфодзія.

Цяпер, у эпоху тэхнікі, слова Божае трапіла ў радыё і тэлебачанне, і цешуся, што дзякуючы старанням цяперашняга мітрапаліта Савы і ўладыкі Іакава гэта сталася ў Беластоку. Мне давалося быць толькі першым выканаўцам.

— *Айцец Рыгор, Вы гаворыце і вядзецца перадачы на радыё на добрай беларускай літаратурнай мове. А ў родных жа Падрэччанах гаварылі на палескім дыялекце. Адкуль у Вас такія веды?*

— Беларускаю мову я вывучаў у Пачатковай школе ў Чыжах, пасля — два гады ў Гайнаўскім беларускім ліцэі, яшчэ пазней — у духоўнай семінарыі ў Варшаве. Пасля, калі ўжо быў я пробашчам у Арнеце на Мазурах, у Тарнаградзе ў Білгарайскім павеце, адзінай сувязю з роднымі куткамі была „Ніва”, якую мне адкаладаў ў кіёску. Тады з гэтым было прасцей. А заадно гэта быў кантакт і з родным словам. У Драгічыне, дзе я працаваў наступных чатырнаццаць

гадоў, я ўжо быў бліжэй дому і „Ніва” тут была заўсёды.

— *Як пробашч парафіі святога Юрыя ў Беластоку Вы свае пропаведзі для дарослых часцей гаворыце на роднай мове, для моладзі ж — на польскай мове. Чаму?*

— Паколькі польская мова дае магчымасць прыцягнуць да Царквы моладзь, якая сёння, у сувязі з амаль паўсюднай ліквідацыяй рускай мовы ў школе, у большасці не мае нават паняцця пра кірыліцу. У нашым прыходзе арганізуюцца лекцыі рускай мовы, на якія прыходзіць каля трыццаці чалавек. Мы хацелі б, каб была і беларуская. Ёсць ужо ахвотныя настаўнікі. Пакуль што няма аднак умоў, каб ажыццявіць нашы намеры.

— *Як Вы рыхтуецеся да пабудовы новай царквы?*

— Пакуль быў заснаваны прыход, было рашэнне пабудаваць часовую царкву. Так склалася, што гайнаўская царква, якая на працягу дзесяці гадоў стаяла ў Чыжах, аказалася ім непатрэбнай. Тадышні мітрапаліт Васілій благаславіў перавезці яе ў Беласток. Было гэта ў 1996 годзе. Чыжавяне радаліся, што царква прыгадзіцца іншым (у іх ужо была пабудавана новая), і дапамаглі разабраць яе, пагрузіць на самаходы.

Калі ўжо стаяла часовая царква, у верасні быў адкрыты прыход (складалі царкву ўсёго чатыры месяцы). Тады прыхаджане гаварылі, што пакуль што хопіць і такой. А цяпер усе перакананы, што неабходна будаваць новую, хаця і гэта царкоўка выглядае ў сярэдзіне і звонку (мы яе абабілі сьцягам) вельмі ўтульна. У намоленыя сцены і прыхаджанам было лягчэй прыйсці, чым у нейкі барак.

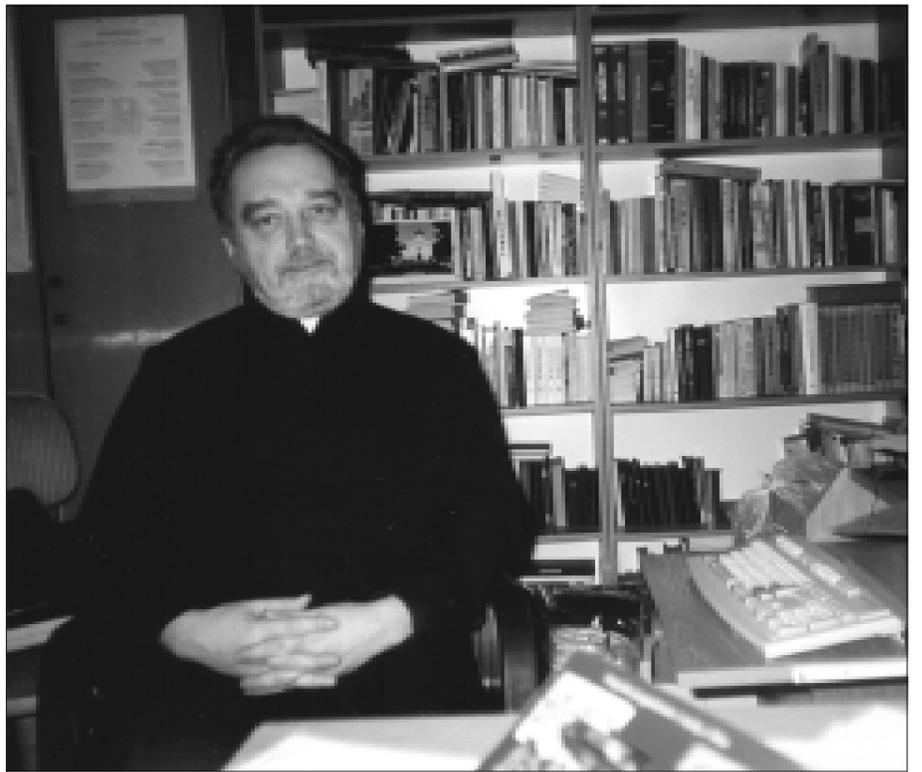
Праект новай царквы ўжо у Гарадскай управе і, думаю, у бліжэйшыя дні будзе выдадзены дазвол. Тады пачнем будову.

— *Ужо цяпер у Вашым прыходзе вядзецца выдавецкая дзейнасць.*

— Так, мы выдаем газету „W naszej rodzinie”, гэта двухтыднёвік. Мы хочам ахвяраваць сваім прыхаджанам не толькі слова, сказанае з амбону. Ёсць тут слова на евангельскую тэму, частка „Калі вы ўжо ў храме”, дзе паясняем багаслужбы, таінствы і звычай. Ёсць таксама рубрыка „У нашым прыходзе”, парадак багаслужбаў. Знаходзім месца і на красворды для дзяцей. Ужо мы выдалі пяцьдзсят два нумары гэтай газеты. Яна, вядома, бясплатная. Першыя дзевяць нумароў мы друкавалі на ксераксе. Цяпер — у „Ортдруку”.

Мы выдалі таксама дзве кніжкі: „Ścieżkami prawosławia” Анны Радзюкевіч і кнігу а. Пятра Пяткевіча „Еўхарыстыя і Пасха”.

— *Вы ў свой час былі экуменічным рэфэрэнтам Беластоцка-Гданьскай епархіі. Як Вы ацэньваеце сітуацыю на Бе-*

ласточчыне ў гэтым плане, а асабліва праблемы мешаных сужонстваў?

— У апошні час мешаных сужонстваў усё больш. У маім прыходзе сярод апошніх шлюбаў — палова мешаных. Балюча было бачыць, як дарослы мужчына плача. Маладыя вырашылі павянчацца ў царкве, пайшлі ў касцёл на споведзь, каб атрымаць разграванне, але не атрымалі яго. Што сказаць такому чалавеку? Я казаў: гэта справа між табою і тваёй царквою. У касцёле яму сказалі: як можам мы цябе разгравіць, калі ты ідзеш на грэх, хочучы ўзяць шлюб з праваслаўнай у царкве... Дык што, шлюб у царкве гэта грэх? Шлюб жа — Божае благаслаўленне!

— *Можна ў святле апошніх выказванняў папы рымскага нешта зменіцца?*

— У Беластоку гэта цяжкая справа. Перш за ўсё таму, што чалавек, які шукае канфлікты, бо толькі тады пра яго чуваць, у Беластоку найлягчэй знойдзе прычыну. Вінаваты праваслаўныя. Пасля вайны гаварылі праваслаўным, каб яны ехалі „туды”. Патрапілі кінучы ў вакно праваслаўнай плябаніі камень з прывязанай запіскай: „Jeśli w ciągu 48 godzin nie wyjedziesz, rozstrzelamy”. У Драгічыне палову прыхода выгналі.

Цяпер праваслаўных загналі ў іншае русло. Іх залічваюць да камуністаў. А праваслаўныя толькі шукалі тых, хто іх ушануе, дазволіць звацца чалавекам, жыць спакойна на сваёй роднай зямлі і каб не трэба было баяцца, што нехта кіне каменем у вакно з пагрозай, што калі не выедзе, дык яго расстраляюць. Або закід: праваслаўныя — нашчадкі царскай Расіі, якіх насаджаў тут цар. Калі ж раздзялялі Польшчу, петыцый падпісвалі не праваслаўныя епіскапы, бо іх ніхто не пытаў. Толькі уніяты мелі нейкія правы, маглі мець сваю рэпрэзентацыю ў Сейме.

Суадносіны між простымі людзьмі і ў вёсках, і ў мястэчках, і ў Беластоку — нармальныя, чаго нельга сказаць пра асяроддзе іерархаў. Філасофія экуменізму захапляла ўсіх, пакуль не ўзяліся за яе бюракраты. А цяпер тое, што яны нарабілі, трэба будзе разблытваць дзесяцігоддзямі. Напрыклад, у Інструкцыі рымска-каталіцкага епіскапата ў Польшчы было запісана: „Ślub zawarty w Kościele Prawosławnym jest ważny, lecz niegodziwy”. Нават тады, калі будзе падпісаны дакумент аб супольным душпастырстве мужа і жонкі, трэба будзе пераламаць гэты бюракратычны стэрэатып.

Па ініцыятыве мітрапаліта Савы дайшло да сустрэчы з архіепіскапам Шымэцкім і была створана камісія,

якая мела падрыхтаваць дакументы аб тым, як будзем адносіцца да мешаных сужонстваў перад і пасля шлюбу. Адзін пункт застаўся нявырашаны, які задавальняў бы два бакі: дзе хрысціць дзяцей.

— *А які Ваш погляд на гэту справу?*

— Перш за ўсё трэба маліцца, каб у сям’і былі дзеці. Талерантная атмосфера ў сям’і, пашана дазволіць ім зрабіць слушны крок.

Мы запрапанавалі дзве версіі хрышчэння дзяцей: або там, дзе бацькі бралі шлюб, або хлопцаў хрысціць паводле веры бацькі, а дзяўчат — маці. Мы прапанавалі гэта ў экуменічнай камісіі па апрацоўцы душпастырства для мешаных сужонстваў. Пакуль што справа гэта яшчэ не вырашана...

— *Айцец Рыгор, ці цешыць Вас, што два з Ваішых трох сыноў найшлі на шлядах бацькі, закончылі тэалогію, ды і трэці — знакаміты настаўнік?*

— Няма для бацькі большай радасці. Я паціху марыў пра гэта ўсё жыццё. А выбіралі дзеці самі.

— *Вяртаючыся да Ваішых перадач па радыё і тэлебачанні. Што Вы імкнецеся як маза шырэй наказаць?*

— Гісторыю нашай зямлі, прыходаў. Адзначаем важныя падзеі з жыцця. Сёлета адбудзецца юбілейная ўрачыстасць на Святой Гары Грабарцы. Падрыхтоўваем да ўдзелу паломнікаў. Хоцям перадаць атмосферу ў час юбілейнага года. А калі ў эфір пайшла перадача аб Еўфрасініні Полацкай, якая першая заснавала ў XII стагоддзі школу для дзяўчат, якія вучыліся перапісваць царкоўныя кнігі на царкоўнаславянскай мове, дык знайшліся і незадаволеныя, якія тэлефанавалі з прэтэнзіяй: як вы можаце гаварыць, што на Усходзе так рана была культура, навука?!

— *Ці маглі б Вы акрэсліць, што найважнейшае ў Вашай працы?*

— Цяжка сказаць, ці гэта багаслужба ў царкве, ці перадачы, калі я кірую свае словы да нябачнага слухача ці гледача, ці той момант, калі я іду ў інтэрнат палітэхнікі і гавару са студэнтамі, а мо тады, калі я ў бальніцы хаджу па палатах і вышукую ваю хворых са сваімі прозвішчамі, бо мо яму якраз у гэту хвіліну найбольш патрэбна духоўная падмога, яму трэба дадаць адвагі і надзеі.

Ведаю адно: нічога з гэтага я не мог бы зрабіць, калі б нехта забраў у мяне духоўнасць. Уся матывацыя да дзейнасці выплывае з маёй веры. У Бога, у чалавека, у родную зямлю.

Гутарыла і фатаграфавала
Ада ЧАЧУГА

„Фрыцавы нарачоныя” (3)

З успамінаў Ніны ХЛЯБІЧ родам з Бандароў, жыхаркі Рыбакоў.

Павёў нас, вызваленых, узбек на кані. Ну, павязуць нас у калгас! Не іначай! Павялі нас праз Гумбінен. Больш за 120 кіламетраў, да літоўскай граніцы. Кожны дзень ішлі аж да поўначы, і дзе напаткалі які дом, хоць тры сцены, там і валіліся. Сілы не мела ісці, то за павозку трымаўся, так і ішла. На нагах боты нямецкія здаравенныя. У адной хаце знайшла чатыры буракі, дзве бульбіны, мела што есці...

Рускія загналі нас на паслугу. Завялі ў маленькі пакой, дзе ўціснулася жыць 48 дзяўчат. Не было дзе там нават паслаць салому. „Да работы строіцца, дзеўкі!” — прыйшоў узбек, забраў нас на працу. 7 кіламетраў у адзін бок, столькі ж назад. Мост будаваць для чыгункі. З вады трэба было вывалачы кавал драўніны, а зіма ж. Па дзве з сяброўкай трэба ўскінуць тую калоду на плечы і валачы ўверх. Сталі мы плакаць: мы ж прамокнем, змерзнем, а сушыцца няма дзе! У нашай „кватэры” шчыта няма, скарысталі мы яго на распалку. Тады наш узбек убіў у драўніну скабу металевую, зацягнуў дрот, і мы за той дрот, у пяць дзяўчын, схопімся, а салдат каманду дасць: „Ну, девушки, р-а-аз — два, сдвинули! Ра-аз — два, дёрнули!..” І мы тья клёцы цягалі на той мост. А назад — кладземся на снег і скочваемся да тае крыніцы, па наступнае бярвяно.

Зрабілі мы той мост. Пасля — па дзве дзяўчыны паслалі нас на хутар мыць бялізну жаўнерам. Зайшлі мы з варшавянкай. Скінулі салдаты свае кашулі, вяду прынёс іншы, і мы ўвесь дзень шаруем. Збіраемся дахаты. Старэйшы салдат кінуў мне на спіну плашч. Дзякую, мне нават кашуля цяжкая — столькі кіламетраў стомленай прайсці, па 30... А другі сарваў з мяне той плашч, сабе забраў.

На другі дзень зноў нас пасылаюць — прыбіраць пляц на бензін. Мы ў плач:

усё будзем рабіць, толькі дайце нам есці! А ўжо было пад вясну. Добра, дамо, кажуць. Ну, дык робім. Аж прыходзіць адзін жаўнер, кліча: „Ступайце, девушки, за мной”. Суп нам у вядры нясуць па пашы. Зачапліся за дрот, вывалілі вядро. Але другое нам прынеслі. А той суп — адно разваранае жыта, без бульбы. Налівае салдат той суп у міскі ды прыгаварвае: „Ешце, Фрыцавы і Гансавы каханкі-нарачоныя!” Яшчэ і выспавае, што немцам служылі. Наясіся. І да гною нас пасля паслалі... А тых вошай, а той каросты на нас!

У Вільні стаялі два цягнікі, адзін — з немцамі, без вокнаў, а другі — з харошымі вагонамі, з французамі, а на кожным вагоне — партрэт Сталіна аколаны вянком з яліны. Адна дзяўчына-беларуска пазнала свайго хлопца-француза, пабегла да афіцэра, прасіцца, каб яго пусціў да яе. А той засмяяўся: „Ага, еще и литовца захочешь!”

Як перабрацца цераз граніцу? Мы не ведалі, у якім месцы яна будзе. Далі нам „безденежный” білет. Пытаўся афіцэр, хто з якой вобласці. Кажу, з Беластоцкай. „Белостокской нет, есть Гродненская”.

Даведалася я, што выдаюць пропускі цераз граніцу. Рушыла я ў бок Гродна. У Вільні сядоў ў цягнік — а тут адны жаўнеры. Уцякла я адтуль. Страшна было з імі ехаць. У Лідзе на вакзале падышоў да мяне салдат і здэў з маіх рук рукавіцы. *Асвабодзіцель!*

У Гродне далі мне пропуск. Я пераехала мяжу. На світанні была ў Нараўцы. Рушыла ісці. Напаткала старэйшую кабету. Пытаю ў яе: „У які бок Бандары?” Цёмна ж яшчэ, нічога амаль не відна. А яна кажа: „Я — з Ляўкова, ідзіце за мною, я вас выведу на дарогу”. Узяла мае клункі на плечы і паднесла да Ляўкова. Распытвала, ці каго я не бачыла знаёмага. А я была сустрэлася толькі з Колям Несцеруком, але вельмі коротка...

Ніна Хлябіч з адным з трох сыноў Аляксандрам, унукамі і іх сябрамі ў свайго хаце ў Рыбаках. 4 сакавіка 2000 г.

Іду далей. Даходжу да ракі. А мне ўжо ў вачах мроіцца: гэта не Лука, а быццам цягнік імчыцца!.. Іду. Бачу сваю вёску. Цэлая. А мне мой вузлок абсунуўся з плячэй!.. А тут Нарва поўнаасцю разлітая, нат да моста не дайсці. Чакаць буду. І так мне заспявалася адна песенька, вядомая ў няволі на розных мовах: „Smutne te marzenia, jak listeczki lśnią. Ku ojczystej stronie. Mój rodzinny dom! Lecz miejmy nadzieję — skończy się ten czas, miłość i ojczyzna znów połączą nas!..” Тут раптам падышоў паром. Хлопцы: „Як маешся, Ніна?” — „Вітаю вас, хлопцы, сардэчна!” Падвезлі мяне амаль пад дом, бо рака разлілася аж да агарода...

Бяжыць мая мама на спатканне. Прывіталася я з мамусяй горяча, ідзем

дадому. А там ужо поўна гасцей. Суседзі, каляжанкі. „Як маешся, Ніна, каго знаёмага бачыла?” А я бачыла толькі Таню з Юшкавага Груда, больш нікога... Угасцілі мяне макаронай. „І макарону маеце?!” А я бацькам завезла ў падарунку вошы ды каросту... І легла я спаць. Спала два тыдні бесперабудна.

І тая песенька часам мне спяваецца, праз слёзы: „Wszystko przemija powoli, młodość ucieka, jak wiosna z róż. Późno po niej, serce, lzy ronić. Co przeminęło — nie wróci już...”

Жадаю, каб добры Бог даў шчасце і здароўе старэчам і маладым. І каб больш вайны не было...

Запісала і фатаграфавала Міра Лукша

Дадому загнаў голад

Яшчэ да выбуху І сусветнай вайны і бежанства, пад канец XIX стагоддзя, вялася перасяленчая агітацыя сярод жыхароў Падляшша. Добравольным перасяленцам у Сібір царскія ўлады прапанавалі карысныя ўмовы. Пра лёс сваіх блізкіх раскавае Рыгор СТРАЛЬЧУК — 68-гадовы пенсіянер, жыхар Крывой Бельскай гміны.

Сібір

Каля 1900 года на „вольнопереселение” ў Заходнюю Сібір, у ваколіцу Ішма, пераехаў швагер майго дзеда Марціна. У Крывой была шматлюдная сям’я і замала зямлі, каб усіх абдзяліць ёю. Дзедаў швагер, у якога былі ўжо дзве дачкі і трох сыноў, дастаў дармовы білет, сабраў сваю маёмасць і адправіўся ў Сібір шукаць лепшай долі.

Бежанства

Калі ў 1915 г. пачалося бежанства, дзеду Марціну было куды ехаць. Дабраўшыся на месца, застаў ён швагра як заможнага гаспадара. Было ў яго 17 пар коней, 40 малочных кароў, 60 штук маладняку. Вёска з сямі хат называлася Новабярэзаўкай, паколькі большасць яе жыхароў складалі перасяленцы з Новага Беразова, што каля Гайнаўкі. На месцы працаваў малочны завод.

Дзед Марцін выехаў у бежанства з усёй сям’ёй — з жонкай Варварай і адзінаццаццю дзяцьмі (чатыры дачкі і сем сыноў). Наймалодшаму было 10, а майму бацьку — 12 гадоў. Першую зіму сям’я дзеда Марціна

У царскім войску. Першы злева — Марцін Стральчук.

правяла ў Новабярэзаўцы, у ягонага швагра. Не ўся, бо трох старэйшых сыноў — у тым ліку Васіля і Вінцэнта —

прызвалі ў войска. Адзін з іх закончыў школу кадэтаў, служыў афіцэрам у арміі Карнілава, змагаўся з саветамі і быў ранены на Венгрыі. Сыны дзеда Марціна пайшлі на вайну і трапілі ў палон.

З Новабярэзаўкі Стральчукі пераехалі ў горад Перм, распаложаны на рацэ Каме. Старэйшыя члены сям’і ўладкаваліся на працу, на заводы, якія выпускалі зброю і боепрыпасы. Бацька раскаваў, што жылося ім там як у казцы. Не адчувалася ваеннай атмасферы. З прыходам вясны з поўдня прыплывалі баржы з агуркамі, памідорамі і гарбузамі. Кожнаму бежанцу плацілі па 9 рублёў, нават тым, хто працаваў, а сям’ям давалі грошы таксама за кожнага сына, які ваяваў на фронце. Кватэра была дармовая, работы ўдоволь. Частка бежанцаў стала працаваць у адміністрацыі. Пажылы дзед Марцін працаваў сторажам, а астатнія сыны — на фабрыцы. Мой бацька ў Пермі закончыў сярэдняю школу.

У Чыце, за возерам Байкал, жыў іншы дзедаў швагер, Паплаўскі з Орлі. Працаваў ён начальнікам на чыгунцы і ўзяў да сябе на работу дзядзьку Вінцэнта. Гэта ён пасля раскаваў, што ў Пермі быў такі дабрабыт, што найменшай меркай пры продажы масла на базары было вядро, а звычайна прадавалі яго ў „паўбачонках”.

У Чыце дзед купіў дом і пляц і ніхто не думаў вяртацца ў Крывую. Але вярнуцца на радзіму заставіў голад.

Пасля рэвалюцыі

Як насталі бальшавікі, то за пару тыдняў разбурылі ўсё і настаў голад. Арганізаваліся пагромы. За адну ноч у Пермі, а гэта быў рачны партовы горад, разбілі і спалілі ўсе харчовыя склады, а купцоў пагалоўна выразалі. Бальшавікі выпусцілі з турмаў усіх вязняў і тья пачалі наводзіць свае парадкі. Бацька зайшоў пасля пагрому да знаёмага купца, а там пры жыцці засталася толькі трохгадовая дзяўчынка, якая лазіла па трупах сваіх бацькоў. Гэтая жудасная карціна надоўга засела ў яго памяці.

Бальшавікі да бежанцаў надта не чапляліся. Аднак дзядзька Аляксандр меў клопаты, калі абакралі касу на адной фабрыцы. Працаваў ён у Пермі слесарам і калі прапалі ключы ад касы, дырэктар папрасіў яго адчыніць касу. Пазней зладзеі абакралі касу на іншай фабрыцы і тады НКУС стаў яго абвінавачваць ва ўзломе. Прышлося яму ўцякаць з горада.

Вяртанне

У 1921 г. Марцін Стральчук вярнуўся ў Крывую з жонкай і пяцёркамі дзяцьмі. Адна дачка памерла ад тыфу ў Расіі, другую, цяжка хворую, аставілі ў манастыры. Трэцяя, Ганна, выйшла замуж за матроса з Севастопалю. У Расіі засталіся тры сыны (у тым ліку кадэт і Аляксандр). Не было ім чаго вяртацца ў Польшчу на 12 гектараў. Вёска Крывая была спалена.

Міхал Мінцэвіч
Рэпрадукцыя аўтара

Кашмарны лёс

Ян П. пражывае ў Грабаўцы Дубіцкай гміны. Нарадзіўся ён у 1958 годзе, бацькі яго хутка паўміралі і ён, поўнаю сiратою, гадаваўся пры дзядулі і бабулі, а былі яны парадчымі людзьмі. Ян закончыў пачатковую, а пасля прафесійную школу ў Гайнаўцы. І гэты добры хлопец маладым ажаніўся і пайшоў у прымы ў багатую вёску на поўначы Гайнаўскага павета. Спачатку сямейнае жыццё складалася без праблемаў, нарадзілася нават дзіцятка, але, як кажуць, д'ябал павяў сваёй мятлой, усё пачало псавацца і ў выніку малады чалавек быў вымушаны ўцякаць дамоў. Але які гэта дом, калі няма родных бацькоў, а сваякі, нават найбліжэйшыя, іх не заступяць, бо для гэтага патрэбны мацярынскае сэрца, ласка і спагада. Дзядуля хутка памёр, а бабуля, ужо вельмі старая, перабралася ў другое месца. Ян застаўся сам, як калок і на бяду хату і клуню прадаў сваякам,

ВЕР — НЕ ВЕР

Дарагі Астроне! Даўно ўжо я не пісаў табе. Прычэпілася да мяне хвароба яшчэ восенню, ну, падлячыўся ўжо, але яшчэ я не зусім здаровы. Прыйшла вясна, надвор'е прыемнейшым стала, ахвота выйсці з хаты, на душы весялей. Ну, і можа таму і сны мае — два па чарзе — прыемныя прысніліся.

З сябрам з працы пайшлі мы ў лес. Ідзем, ідзем... а тут бачу я неверагодна вялікую кучу грыбоў-праўдзіўкаў. Вялікія, здаровыя і ўсе такія прыгожыя. Мы пачалі іх збіраць. Не ведаю, колькі на збіраў сябра, але я — вельмі многа.

У наступную ноч сніцца, што я ўзбраўся на высокую гару. Павеатра празрыстае. Стаю і захапляюся краявідам. Бачу абрывістыя скалы, яны вельмі стромкія, а ўнізе зялёная трава і прыгожыя яр, цячэ рэчка Нарва. Не магу налюбавацца прыгажосцю.

Астроне, спадзяюся, што нешта добрае яны прадвясчаюць, і з нецярплівацю чакаю твайго адказу.

СЦЯПАН

Проста на могільнік

Не даязджаючы да Вулькі-Тэрахоўскай з напрамку Чаромхі, побач могільніка знаходзіцца круты паварот. Нягледзячы на дарожны знак, многія шафёры не паменшваюць хуткасць і таму даходзіць да дарожных выпадкаў.

Як мне сказала мясцовы солтыс спадарыня Галена Назарук, большасць выпадкаў ствараюць замежнікі, якія не ведаюць добра дарогі. Але ў лютым „заехаў” на могільнік мясцовы шафёр, якому дарога гэтая добра вядомая. Не „вы-

Найтанней у СОПе

У Чаромсе прыёмам чэкавых пераводаў займаецца пошта, кааператыўны банк (СОП) і аддзяленне банку ПКО С.А. Найменшую аплату за паслугу бяруць у кааператыўным банку, ад найменшай сумы — 2 зл. На пошце за такую ж паслугу плацім 2,70 зл.,

а грошы скоро разышліся як вада. І пачалося найгоршае: пачаў заглядаць у кілішак. А гэта ўжо драма і прычына, каб нават найбліжэйшыя сваякі, а іх ён мае багата, ад яго адварнуліся. Сёння ён не мае нават дзе пераначаваць і жыць па людзях. Але людзі не хочуць яго прымаць на начлег у цёплай хаце, бо баяцца, што нехта ўначы падпаліць з-за яго хату; гэта сведчыць пра нашу язычніцкую веру ў забабоны, хаця жыхары яго вёскі з'яўляюцца ярымі багамоламі. І начуе ён, нават зімою, у клуні аднае цёткі. А яна, яго сваячка і добрая жанчына, накорміць яго чым хата багатая. Але цётка тая сама жыве бедна, бо некалькі гадоў таму памерлі яе муж і сын.

Часта бачу гэтага чалавека, які заўсёды са мною вітаецца, бо ён добры і з сэрцам. Яго лёс аднак кашмарны і з'яўляецца свайго роду ганьбай жыхарам нашай гміны. Думаю, што наша гміна павінна нешта зрабіць, каб малады чалавек не начаваў у клуні, а мог мець над сабою цёплы дах і скромную апеку.

Мікалай ПАНФІЛОК

Ну, што ж, Сцяпанка, сны сапраўды някеспкія. Во, напрыклад, табе грыбкі-баравічкі прысніліся. А ведаеш, братка, што яны абазначаюць? Нейкае каханне, ад якога ты не можаш паўстрымацца, але мушу падкрэсліць, што захахаешся ты з узаемнасцю. Зараз-зараз, братка. Ты ўжо, пэўна, уцешыўся. Думаеш, што бабкі ляцяць на цябе, быццам мухі на мёд. А мо ты проста грыбы збіраць любіш?.. Вось і сняцца табе тыя летнія-асеннія рэмінісцэнцыі, абразкі з жыцця ў пачатку вясны.

А цяпер пагаворым наконт твайго другога сну. І я ж кажу, што ён надта прыгожы. А да таго ж узабрацца на высокую гару — дасягнуць жаданых мэт, перамагчы перашкоды. Ты ўзышоў на гару і аглядаў з яе свет стромкіх скал, прыгожых яраў. І расла ўнізе зялёная трава, што сведчыла б аб добрай надзеі. Думаю, што рэалізуюцца нейкія твае глыбока схаваныя „ад людскога вока” планы, якія ты насіў доўгі час у сэрцы.

Так што маеш ты рацыю: сны добрыя, і фактычна непатрэбна тут была мая дапамога, бо ты іх сам разгадаў.

АСТРОН

рабіўшыся” на павароце „скасці” жалезную агароджу. Добра, што абышлося без смяротнага выпадку. Зараз валяне пасмейваюцца, што святы Пётр не адкрыў смяротніку варот у нябеснае каралеўства і паскупіў яму месца на могільніку.

А больш сур'ёзна — праблему трэба вырашыць. Але як? Чыноўнікі гміннай управы надалей спадзяюцца на дарожныя знакі і разважнасць шафёраў. А гэтага, як бачым, не ўсім хапае.

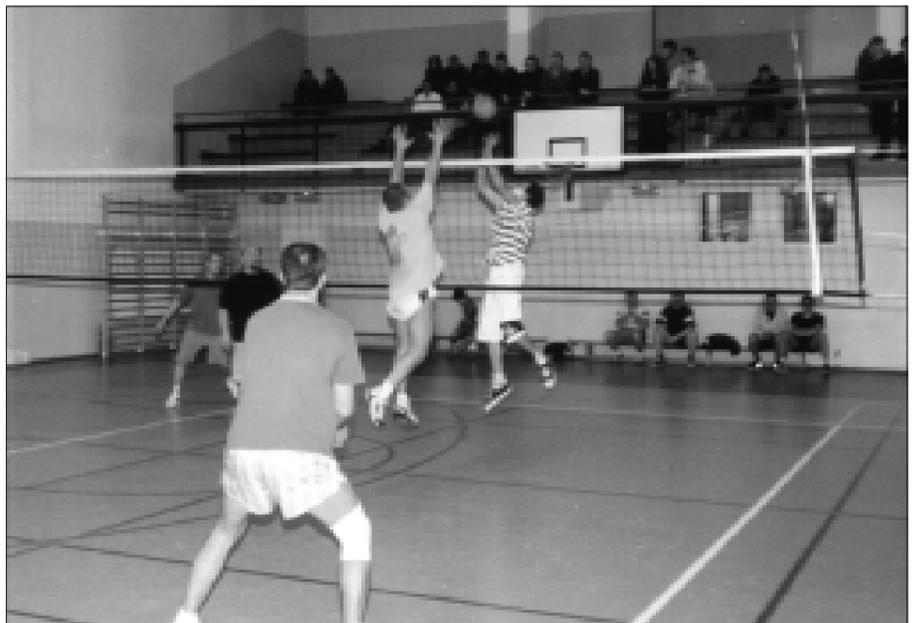
Каго будзем вінаваціць, калі здарыцца трагедыя і згіне чалавек?

Уладзімір СІДАРУК

а ў ПКО С.А. — 4,50 зл. Іншы прыклад. Калі пры аплаце тэлефоннага рахунку на пошце патрабуюць 2,70 зл., дык ў СОПе плацім усяго 1,50 зл.

Дагэтуль я карыстаўся выключна паслугамі пошты, зараз прыходзіцца змяніць фірму. У народзе кажуць, што рыба падаецца дзе глыбей, а чалавек кідаецца туды, дзе больш карысна. (yc)

Спартыўныя гульні ў белліцэ

Іграюць валеібалісты-альдбоі, якія трэніруюцца ў школах н-р 5 (першы план) і н-р 6.

Асяродак спорту і адпачынку ў Гайнаўцы арганізаваў у спартыўнай зале Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы спарборніцтвы за чэмпіянат Гайнаўкі па валеіболе, якія адбыліся 4, 11 і 12 сакавіка 2000 года.

Змаганні камандаў з шасці ігракоў-альдбоёў праходзілі 4 сакавіка г.г. У чатырох камандах выступілі асобы, якія трэніруюцца ў спартыўных залах гайнаўскіх школ. У турніры перамагла каманда, якая трэніруецца ў спартыўнай зале белліцэ, а ігралі ў ёй Раман Данілюк, Яўген Сачко, Мікола Шарэйка, Веслаў Ставаш, Міраслаў Мордань, Лешак Чмак, Мар'ян Мазур і Казімір Бароўскі. Другое месца занялі ігракі, якія трэніруюцца ў школе н-р 5 і трэцяе — у школе н-р 6.

Сапраўдны валеібольны марафон быў 11 і 12 сакавіка г.г., калі спарборнічалі тройкі валеібалістаў і валеібалістак. У жаночай катэгорыі, у якой выступілі шэсць камандаў, першае месца занялі дзяўчаты з белліцэ: Ілона Карпюк, Анна Краснапольская і Аніта Краснапольская. На другім месцы

Вясна на дарогах

У другой дэкадзе сакавіка пачаліся веснавыя работы на дарогах ды побач іх. Дарожныя работнікі перш за ўсё чысцяць равы ад кустоў. 15 сакавіка закончылі чыстку, між іншым, на адрэзку Новае Ляўкова — Плянта ў Нараўчанскай гміне. Цяпер асабліва прыемна ісці асфальтаванай вуліцай ад скрыжавання дарог да чыгуначнага вакзала „Нараўка” ў Плянце.

Найстарэйшыя

У Нараўчанскай гміне найстарэйшай жыхаркай з'яўляецца Фяўронія Стоцкая з Бярнацкага Моста. Яна нарадзілася 26 чэрвеня 1901 года. На адзін год малодшыя за яе Мікіта Карпюк з Капітаншчыны, Канстанцін Мацкевіч з Семяноўкі і Анна Тамберг са Свінароўя.

У 1903 годзе нарадзіліся: Ян Рыгавіч з Тарнаполя, Анна Кісялеўская

апынулася каманда „Нікіта”, а на трэцім „Old woman”. Сярод мужчын узростам да трыццаці гадоў ігралі ажно шаснаццаці камандаў. Першыя два месцы занялі ігракі з белліцэ. Перамаглі Пётр Антанюк, Матэвуш Кірвіль і Давід Грэнзьяк, якія ігралі ў камандзе „Альянс”, а за імі апынуліся хлопцы з каманды „Аскар”. Трэцяе месца занялі вучні з Агульнаадукацыйнага ліцэя н-р 1. У групе альдбоёў, узростам звыш трыццаці гадоў, спарборнічалі сем камандаў. Першае месца заняла каманда „ДСШ” (Раман Данілюк, Яўген Сачко і Мікола Шарэйка), якія іграюць у белліцэ. На другім месцы былі ігракі з „Алімпі”, а на трэцім „Альдбоі” са школы н-р 5.

Каманды, якія занялі тры першыя месцы атрымалі кубкі дырэктара Асяродака спорту і адпачынку, іншым ігракам засталася радасць ад змаганняў. Некаторыя валеібалісты прыйшлі са сваімі сем'ямі, але спартыўную залу белліцэ наведалі таксама іншыя гайнавяне — фанаты валеібольных гульняў.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Яшчэ вельмі прыдалося б добраўпарадкаваць абочыны гравейкі, якая бяжыць цераз лес з г.зв. чыгуначна-вакзальнай Плянты ў Плянту-калінію, што на шляху Плянты — Лесна — Альхоўка. Тут многа крутых небяспечных паваротаў. Па ўсім відаць, што абочыны не карчавалі многа гадоў. За гэты час у равах выраслі вялікія вербалозы, ляшчыны, бярозы ды дубчакі. (гай)

са Стачка, Вольга Скепка з Баб'яй Гары, Анастасія Мелеш з Гушчэвіны, Мікалай Чарнецкі з Нараўкі ды Юзаф Шарэйка і Аляксандр Пракапчук з Плянты.

У гміне пражываюць народжаныя ў 1904 годзе Наталля Бірыцкая з Семяноўкі, а ў 1905 годзе: Мар'я Семяняка і Яўгенія Аліхвер з Семяноўкі ды Сцепаніда Федарчук з Мясавы і Вольга Анішчук з Масева.

(гай)

Ніва

ТЫДНІВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2, ул. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: http://www.kurier-poranny.com/niwa
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоў.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палочка, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, ул. Skłodowa 9, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wplat na prenumeratę na III kwartał 2000 r. upływa 5 czerwca 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Куды віруем?

У русафобію

Два Нулі абрынуў на М. Х. усведамляльную дубіну за рускія песні, якія яшчэ сёй-той шануе ў Беластоку. Іх нават тут любяць! Вось прываслаўная супольнасць запрасіла да сябе рускі хор з Вільні. (І там яшчэ любяць рускіх?). І ён, замест літоўскіх песняў — які скандал! — выконваў рускія. Прыехалі з еўрапейскай Літвы, калі ласка — спявайце палітоўску. А ніўскі карэспандэнт хваліць азіятчыну.

— Як гэтакі здзек можна цярапец! — дубасіць паслядоўнага русафіла павернуты праведнік. — Дык рускія песні спароджаны сатаной! — хвошча актуальнымі каштоўнасцямі. — Нічога ў іх няма чалавечага, адно цемра і дзікуства, — павучае.

Успамятаў хмяльнага С. Разіна, станістую персіянку і вясельны эпilog? Во дзе вытокі расійскага духоўнага спустынення! Забыў знаўца рускай душы, што данскі казак падарыў красуню маці роднай, Волзе. Гэта не ахвяра цёмным сілам. Сценька не сатаніст. Атаманы вочы наліліся пунсвай кроўю ад насмешлівага гоману таварышаў:

*Нас на бабу променял,
Только ночь с ней провожжася,
Сам наутро бабой стал!*

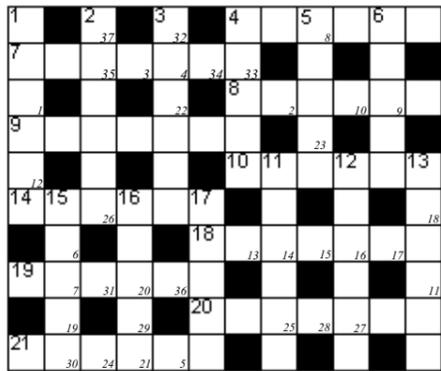
У імя чаго ён рашыўся на нестандартны пачын?

*Чтобы не было раздора
Между вольными людьми,
Волга, Волга, мать родная,
На, красавицу прими!*

Перамагае брацтва, святое пачуццё.

Два Нулі прапануе, замест рускай удали, захапляцца дзвэчкай, што ідзе да лясэчка на шурум-бурум з мыслівэчкам. Таксама хмяльны шлягер. І я не буду нагаварваць 00, каб ён не атоесніваўся з мыслівэчкам. *Кому нравится попадья, а кому попова дочка.* Толькі навошта падкладаць пад мастацкі твор высакародныя адносіны да рускай мовы? М. Х. мае права любіць яе. Навошта абвінавачваць яго

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. службовае месца, 7. горад і порт на ўсходзе Бразіліі, 8. працягласць прадмета ў папярочніку, 9. бельгійская правінцыя, 10. паўднёвы мыс выспы Гуам, 14. спецыяліст па заалогіі, 18. вялікая колькасць вырашчанага збожжа, 19. частка адзення, якая прылягае да шыі, 20. жыхарка Мюнхена, 21. царкоўны веер.

Вертыкальна: 1. кухня на судне, 2. першы ласунак млекакормячых, 3. павага, 4. травяністы лесастэп на Сярэдне-Дунайскай раўніне, 5. невялікая птушка з кароткай дзюбай і з доўгімі

ў здрадніцтве інтарэсам сусветнай супольнасці?

Тут Два Нулі ўваліўся ў гнойную яму. Нявед чаму прывёўшы ў сведкі Пушкіна, паставіў рускага генія фронтам да цемры:

— Ці ж Пушкін не быў расіянінам? — звяртаецца да нас адыёзны русафоб. — А што пісаў? — прывязвае М. Х. да ганебнага слупа:

Прощай, немая Россия!..

І гэта маюць быць пагардлівыя адносіны да роднай мовы? Дзе ты, чалавеча, нарадзіўся, і дзе рос? Не гавару, у каго вучыўся.

Па-першае: нічога падобнага Пушкін не гаварыў. Радок вырваны з вядомага верша Лермантава. Па-другое: не тычыцца ён рускай мовы. Уставім у кантэкст:

*Прощай, немая Россия,
Страна рабов, страна господ,
И вы, мундиры голубые,
И ты, им преданный народ.*

У жандарскіх мундзірах убачыць мову? Віншую з суперзоркасцю! Наведанне — сіла!

Сідар МАКАЦЁР

Дзве печкі, а халодна ў плечкі!

Фота Славаміра КУЛІКА

вострымі крыламі, 6. дзяржава са сцягам з белым крыжам на чырвоным полі, 11. тоўстая нітка для шыцця абутку, 12. пражора, 13. Джон фон, амерыканскі матэматык венгерскага паходжання (1903-1957), 15. дракон або малох, 16. Луіджы, лідэр італьянскай кампартыі (1900-1980), 17. куча снегу намецена ветрам.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 8 нумара

Гарызантальна: лектар, Хаміна, фабула, кіпа, смак, стафілакок, абух, Ва-то, Эпікур, вампір, альвас.

Вертыкальна: Леўскі, арфа, хала, наждак, будзільнік, пастух, смоква, аблава, торбас, Эпір, Урал.

Рашэнне: **Міхаіл Валатоўскі.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Як выхаваць жонку

Мой сябра Тодар кажа, што калі жонку не выхаваш сабе, то як бы ты яе і не меў. Добра такому: выхаваў. Узяў прыгожую, відную, талковую, акуратную. Накорміць яго, памые, пахваліць, пацалуе. Не звягае без патрэбы. З заначкі грошай не патрабуе, на панчоці мае са свае зарплаты. От, працуе, каб час заняць, калі муж грошы зарабляе. Праўда, з дзельмі не надта спяшаецца, кажа, што садзіць рукі ў мокрыя пялюшкі, ды і дзіця цяпер выхаваць, на такі час, каб зараз пасля школы ў беспрацоўныя пайшло!.. Галоўнае, што Тодару з Кінгай добра разам жывецца. Не тое, што мне з маёй Агатай... І таго маёй трэба, і таго, што сяброўкі маюць, а каб хоць пацалавала, паласкала маю лысую галавеньку! Акурат!

Мы з Тодарам працуем разам у адным канструктарскім бюро. Робім тут разам пару мужчын і пару кабет, адносіны толькі службовыя, не скажу, каб якое какецтва ці пазашлюбныя кантакты, пацалункі — толькі ў Дзень жанчын і мужчынска-братэрска за кілішкам. Ды не, на працы не п'ем мы шмат, от, якісь юбілей ці імяніны... Ну, Новы год, 1 Мая, Дзень канстытуцыі 3 Мая, Дзень незалежнасці... Дзень бабулі і дзядулі... Але ўсё ў сваёй кампаніі. І з закускай добрай. Усе роўна сябе адчуваюць за свае зарплаты, цешацца, што ўвогуле пакуль што праца ёсць. Хто якую машыну мае, хто аўтобусам ездзіць. Час ад часу пахваліцца нейкім замежным падарожжам... Скажаш, дзе выбраўся, і толькі таго...

Пятро, новы, здаецца, пратэставаны кіраўніка, прыйшоў два месяцы таму. Спачатку наставіліся мы да яго насцярожана, вядома — нейкі сваяк кіраўніцтва ці чорт ведае каго, слова лішняга не скажаш! Але спадабалася ў ім адно — вар'яцкае захапленне кіно і фільмаваннем. Тая яго камера спачатку даводзіла нас да белай гарачкі — мог уключыць яе ў кожную хвіліну, калі ты само вывалакаў з канаткі сядзю, сморкаўся ці папругу папраўляў выйшаўшы з туалета, але кожны

з нас стараўся цяпер выглядаць так, што яго зараз і ў кіно пускай. Кабеты прычасаныя, падмаляваныя, сталі хадзіць на аэробік, мы таксама пачалі ўцягваць упасеныя живоцікі... Пачаў выцягваць нас Пятро на прыроду, прапановаў выезды ў грыбы, на рэчку... Ды не той час, як за Герка, што ўвесь завод бавіўся на прыродзе і грошы казённыя на такія прыемнасці знаходзіліся. А Пятро і далей любіць выбрацца, у цёплы край яе...

Я не паехаў нікуды зноў у гэце лета. Адно да бацькоў старэнькіх у вёску. Прыехаў раз са мной і Тодар — на суседнім хутары аблюбаваў нестарыя яшчэ будыніны, купіць збіраецца, каб „ранча“ сваё ўстроіць. А Кінгу, казаў, амаль сілай выпхнуў на Канарскія астравы. Хай урэшце перад сваімі супрацоўніцамі вачыма не свеціць, а то цягаюцца па ўсім свеце і адна перад адной хваліцца — а то там была, а то там загарала, а то там тое купіла, а тое ўбачыла... Хай едзе, такой кабеце можна давяраць. Выхаваў жа ж яе Тодар, што і лепш не можна!

Канец лета, калі хто хоча, цягнецца і да Каляд... Успаміны, эх, успаміны... Тыя, хто нікуды не ездзілі, наслухаюцца ўсяго, быццам і самі дзе былі ў цёпрых краях, а не на сваім участку за горадам. А калі хто, так як Пятро, умее расказаць!.. І неадлучная відэакамера з ім усюды была, паглядзіш — паверыць мусіш.

— Было цудоўна. Рваў кабетак, аж дыміла! — уздыхнуў Пятро ды выпіў свае грудзі абцягнуўшы замежным швэдрывам. — На жаль, толькі з адной мне не ўдалося. Вось, вось з гэтай, — паказаў пальцам на загарэную прыгажуню на экране камп'ютэра, да якога падключыў сваё відэа. — Не было подступу да яе, найлепшай!

Мы вырачыліся на экран. Па зайздросна залацістым пляжы шпацыравала пад ручку з бландзіністым суперменам Тодарава Кінга ў бікіні.

— Бо і вазьмі падступіся, — хмыкнуў Пятро. — Як прыехала з мужам, то з ім і да канца была. **Вандал АРЛЯНСКІ**

Рок-гіт-парад РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 16.15 на хвалях Радые Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцепанюк. Свае прапановы можаце дасылаць па пошце (**Radio Racja, ul. Ciepla 1/7, 15-472 Bialystok**) або па электроннай пошце (**stepb@poczta.wp.pl**). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

6 выпуск, 25.03.2000 г.

1	1	175	А. Памідораў, „Цуд на Каляды”
2	4	138	Кардон, „Айчына”
3	2	122	Н.Р.М., „Чыстая светлая”
4	3	121	R.F. Braha, „Чырвоны Гарадок”
5	6	120	Крыві, „За туманам”
6	9	107	Уліс, „Радые Свабода”
7	5	106	R.F. Braha, „Рэчанька”
8	7	100	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
9	14	88	Н.Р.М., „Партызанская”
10	16	87	Сінонім, „Не пакань”
11	11	86	Лешчу, „Кацап-мікс”
12	12	83	Н.Р.М., „Паветраны шар”
13	10	74	Н.Р.М., „Песня падземных жыхароў”
14	8	70	R.F. Braha, „Гетта”
15	13	66	Н.Р.М., „Бывай”
16	17	64	Вядро, „Непатрэбны”
17	20	53	Крама, „Гэй там, налівай”
18	19	52	Кардон, „Радыецыя”
19	15	50	Бонда, „Стэфка”
20	—	39	Камелот, „Дуда”